

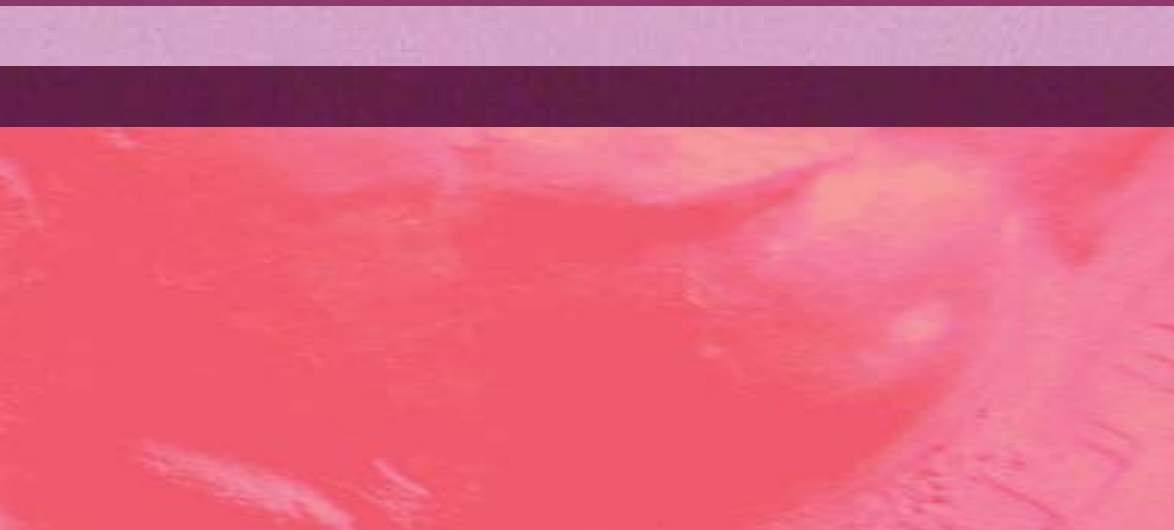
GERD JOHNSON-LATHAM

PATRIARCHÁLIS ERŐSZAK

Támadás az emberi biztonság ellen

Az olvasó a svéd kormány Patriarchális erőszak című jelentésének rövidített változatát tartja a kezében. Ebben a kiadványban Gerd Johnsson-Latham a patriarchális erőszak fogalmát tisztázza, amely felöleli a nők, gyerekek, leszbikusok, melegek, biszexuálisok és transzneműek ellen, valamint a becsület nevében elkövetett erőszakot. A szerző, aki maga is szakértője a területnek, a svéd kormány megbízásából tekintette át a vonatkozó szakirodalmat és nemzetközi és kormányzati intézkedéseket.

GERD JOHNSON-LATHAM

PATRIARCHÁLIS
ERŐSZAK

Támadás az emberi biztonság ellen

A kiadvány megjelenését az Európai Unió Daphne programja támogatta.

A kiadvány tartalmáért teljes egészében a szerző és a szerkesztők a felelősek, azért és az annak felhasználásból származó következményekért az Európai Bizottság nem felel.

Habeas Corpus Munkacsoport

www.stop-ferfieroszak.hu

GERD JOHANSSON-LATHAM

PATRIARCHÁLIS ERŐSZAK

Támadás az emberi
biztonság ellen

Habeas Corpus Munkacsoport – Stop-Férfierőszak Projekt
Budapest, 2007

Szerkesztette: Spronz Júlia
Lektorálta: Tüdő Petra

© Gerd Johnsson-Latham 2005
© Recski Ágnes (Hungarian translation) 2006

A fordítás alapjául szolgáló eredeti mű:
Gerd Johnsson-Latham (2005) Patriarchal Violence: An Attack
on Human Security. Regeringskansliet. Government Offices of
Sweden. Stockholm.
http://www.sweden.se/templates/cs/Publication____13675.aspx

ISBN 978-963-87372-2-9

Minden jog fenntartva.

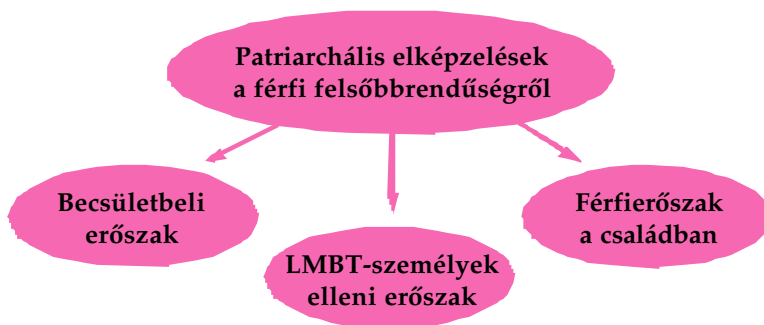
PATRIARCHÁLIS ERŐSZAK

Támadás az emberi biztonság ellen

Összefoglaló tanulmány azokról az intézkedésekről, amelyek a patriarchális erőszak és elnyomás – különösen a nők, melegek, leszbikusok, biszexuálisok és transzneműek ellen a becsület nevében elkövetett cselekmények – leküzdéséért folytatott tevékenységek során használhatók.

„Azelőtt úgy határoztam meg az erőszakot, mint verést, nemi erőszakot vagy szexuális visszaélést. Most úgy látom, hogy minden az, ami sérti azt a jogomat, hogy emberként kezeljenek.”

Egy női jogi szervezetben tevékenykedő indiai nő, idézi az UNICEF „Breaking the Earthenware Jar” (2000) című könyve

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	11
1.1. Összefoglaló	11
1.2. Háttér	14
1.3. Cél	15
1.4. A kiadvány	16
1.5. Módszer	16
1.6. Alapfogalmak és definíciók	17
 2. Különböző szintű intézkedések	 21
2.1. Intézkedések az első szinten: Az erőszak és elnyomás elleni fellépés kodifikálása egyezményekben, törvényekben és egyéb jogforrásokban	 21
2.1.1. Patriarchális erőszak: egészségügyi kérdésből emberi jogi kérdés	 22
2.1.2. A becsület nevében elkövetett erőszak	35
2.1.3. A leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű személyek (LMBT-személyek) elleni erőszak	39
2.2. Intézkedések a második szinten: A patriarchális erőszak és elnyo- más szisztematikus voltának, elterjedtségének, megnyilvánulásainak és költségeinek világossá tétele	 42
2.2.1. Az erőszak statisztikája	42
2.2.2. Az erőszak gazdasági költségei	50
2.2.3. Az erőszak és az elnyomás közötti összefüggés	51
2.3 Intézkedések a harmadik szinten: Az erőszak okainak megnevezése és elemzése	56

2.3.1. Az emberek alapvető szemléletmódja és elképzelései a férfi felsőbbrendűségről	56
2.3.2. A társadalmi és gazdasági berendezkedés mint az erőszak oka	58
2.3.3. A hatalom, a presztízs és a férfi felsőbbrendűség mint az erőszak okai	60
2.3.4. A tévhit, hogy a férfiak hasznát húznak a patriarchális struktúrákból és az erőszakból	60
2.3.5. A modernitás és a globalizáció mint a családfenntartó tradicionális hatalmát és presztízsét fenyegető jelenségek	61
2.3.6. A nők igazságra és az emberi jogokra vonatkozó követelése	62
2.4. Intézkedések a negyedik szinten: Intézményes intézkedések kifejlesztése: pénzforrások, képzés, közös fellépés, irányelvek	64
2.4.1. Pénzbeli segítség	64
2.4.2. Képzés és kézikönyvek	67
2.4.3. Közös fellépés	69
2.4.4. Protokollok	69
2.5. Intézkedések az ötödik szinten: Operatív intézkedések az áldozatok és az elkövetők körében	71
2.5.1. Nemzetközi szinten	73
2.5.2. Svédországban	76
2.5.3. Franciaország – egy rendhagyó eset	78
3. Összefoglaló értékelés	83
3.1. Különböző szintű intézkedések	85
3.2. Az erőszak és az elnyomás okaira fókuszáló lehetőségek kiegészítő intézkedések	90
1. melléklet: Rövidítések	93
2. melléklet: Irodalom	95

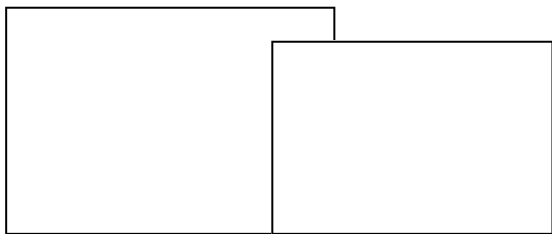
Bevezetés	95
Szabályozások stb.	95
Az erőszak statisztikája, erőszak és elnyomás	98
Az erőszak okai	99
Intézményes intézkedések, projektek és programok	99
Egyéb irodalom	101
Linkek	103

Patriarchális erőszak és a
nők elnyomása

A becsület nevében elköve-
tett erőszak és elnyomás

Az LMBT (leszbikus,
meleg, biszexuális és
transznemű) - személyek
elleni erőszak és elnyomás

„Biztonság” kontra nők elleni erőszak

1. Bevezetés

Az alábbiakban a svéd kormány megbízásából készített összefoglaló tanulmányt ismertetjük azokról az intézkedésekről, amelyek a patriarchális erőszak és elnyomás – különösen a nők, melegek, leszbikusok, biszexuálisok és transzneműek ellen, valamint a becület nevében elkövetett jogsértések – elleni küzdelemben használhatók.

Ebben a tanulmányban a patriarchális erőszak kifejezést arra az erőszakfajtára értjük, amely a világon mindenütt megtalálható, és azokban a patriarchális hatalmi struktúrákban gyökerezik, amelyeknek a védelmét szolgálja.

1.1. Összefoglaló

Jelen tanulmány a patriarchális erőszak definiálásakor az ENSZ nők elleni erőszakkal foglalkozó különmegbízottjának a meghatározását veszi át. Eszerint a patriarchális erőszak olyan gyűjtőfogalom, amely azt az erőszakot jelöli, amely a világon mindenütt megtalálható, és azokban a patriarchális hatalmi struktúrákban gyökerezik, amelyeknek a védelmét szolgálja. A tanulmány bemutatja, hogy amíg a férfiakat általában a családon kívül éri az erőszak, addig az *otthon és a családon belül* elkövetett erőszaknak elsősorban a nők és a lányok az áldozatai. Ez nemcsak láthatatlanná teszi az erőszakot és veszélyezteti az áldozatok csoportjait, hanem meg is nehezíti a széles körben elterjedt szisztematikus erőszak és elnyomás elleni védelmet.

A tanulmány bemutatja, hogy az elmúlt 10–15 évben nemzetközi szinten milyen széles körű intézkedéseket vezettek be az

zal a céllal, hogy megtörjék a patriarchális erőszakot és elnyomást övező hallgatást. Az 1995-ben Pekingben tartott, a nőkről szóló ENSZ-világkonferencia kiemelte, hogy a nők és lányok elleni erőszak, amelyet már hosszú ideje egészségügyi problémának tekintettek, valójában *jogi probléma, és emberi jogi szempontból kell kezelni*. A pekingi felszólalók hangsúlyozták, hogy milyen fontos a nők elleni erőszak elleni fellépés a világ *minden* pontján és a nők életének minden szakaszában. Azóta az anyagi források, konferenciák és határozatok erősebben fókuszálnak az erőszak és elnyomás szélsőséges formáira, mint amilyen a női nemi szerv megcsonkítása, a nők és gyerekek szexuális célú kereskedelme és a becsület nevében elkövetett erőszak. Kevésbé kezelik tabuként a leszbikusok, meleg, biszexuálisok és transzneműek (LMBT-személyek) elleni erőszak, fenyegetés és diszkrimináció témáit is. Miközben azonban az LMBT-személyek elleni erőszak és elnyomás szélsőséges formái egyre nagyobb nyilvánosságot kapnak, háttérbe szorul az az összefüggés, hogy a nők alávetettségéről szóló képzetek termelik ki a nőket sújtó erőszak és elnyomás kevésbé szélsőséges formáit is, ideértve a nőket a világon mindenütt érő és a szexuális identitásuktól, társadalmi osztályuktól vagy etnikai hovatartozásuktól független hétköznapi erőszakot. Nemzetközi szinten Svédország proaktív szerepet játszik a patriarchális erőszak elleni többoldalú fellépés területén mind az ENSZ-ben, mind a fejlesztési együttműködésekben, azáltal, hogy:

- segíti az emberi jogok szabályozási keretrendszerének erősítését;
- vezető szerepet vállal annak hangsúlyozásában, milyen

fontosak a nemek közötti egyenlőséget előmozdító és ezzel az erőszak mögöttes okait megragadó széles körű erőfeszítések;

- vezető szerepet vállal annak hangsúlyozásában, milyen fontos a férfiak szerepvállalása a nemek közötti egyenlőség elérésében;

- vezető szerepet vállal annak hangsúlyozásában, hogy fontos a nők és serdülők joga a saját testükhöz és a szexuális és reprodukciós egészséghez és jogokhoz;

- sürgeti a becsület nevében elkövetett bűncselekmények és az erőszak és elnyomás egyéb szélsőséges formái elleni fellépést, ideértve a női nemi szerv megcsonkítását;

- vezető szerepet vállal a leszbikusokkal, melegekkel, biszexuálisokkal és transzneműekkel szembeni erőszak és elnyomás elleni küzdelemben.

Manapság az emberek egyre inkább tudatára ébrednek az erőszak elterjedt és szisztematikus voltának, valamint a férfihatalom, a nemek közötti rend, valamint a férfi szerep és férfiasság jelenkori felfogása formájában megmutatkozó mögöttes okoknak. Statisztikák alapján három nő közül egyre becsülhető azoknak a nőknek a száma, akiket életük folyamán valamikor erőszak ér, és csak az elmúlt 10–15 évben a nőnemű magzatok abortusza és a nők és lányok elleni erőszak együttvéve több áldozatot követelt, mint a két világháború és a huszadik század összes háborúja együttesen.

Mostanáig a patriarchális erőszakot övező növekvő figyelem Svédországban és más országokban is a szervezetek és állami hatóságok által alkalmazott jogszabályok, cselekvési tervek és

Svédország proaktív szerepet játszik a patriarchális erőszak elleni többoldalú fellépés területén.

irányelvek erősítésére irányult. Továbbá intézkedések születtek az erőszak áldozatainak segítésére, elsősorban a krízisszállók terén. Ugyanakkor kevesebbet tettek az elkövetők megbüntetésére, az erőszakot fenntartó struktúrák befolyásolása és megváltoztatása, valamint az erőszak és elnyomás emberi jogi problémaként való kezelése érdekében. Emellett még mindig erősen hiányos a tudásunk arról, hogy melyek az erőszak és elnyomás megakadályozására tett leghatékonyabb intézkedések.

Annak sincs semmi jele, hogy az erőszak – akár Svédországban, akár másutt – csökkenne.

1.2. Háttér

A svéd kormány hazai és nemzetközi szintén is hosszú ideje tevékenykedik aktívan a nemi egyenlőség előmozdítása, a nők elleni erőszak elleni fellépés és annak érdekében, hogy ráirányítsa a figyelmet a férfiak ezekben játszott szerepére. Az elmúlt években növekvő fontosságot tulajdonítanak a becsület nevében elkövetett és az LMBT-személyek ellen irányuló erőszaknak, és a mögöttes okok felfedésének.

Svédország 2004 decemberében otthont adott egy, a nők elleni patriarchális erőszakra szóló nagy nemzetközi konferenciának, amely a becsület nevében elkövetett erőszakra fókuszált. Különböző céljai voltak: hogy foglalkozzék a lányok és nők elleni visszaélések okaival, rámutasson az államok kötelességére az erőszak elleni fellépés területén és a civil társadalom fontos szerepére, dialógus és tapasztalatcsere érdekében összehozza a különböző szektorokban tevékenykedőket, ismereteket terjeszsen az erőszakra és annak okairól, és elősegítse a további kötelességvállalásokat, például a nemzetközi folyamatokat és fő-

Semmi jele, hogy az erőszak – akár Svédországban, akár másutt – csökkenne.

rumokat. A konferencia zárójelentése szerint az erőszak okai között megtalálhatók a patriarchális struktúrák, a nők alacsonyabb rendűségéről és a férfiak felsőbbrendűségéről szóló patriarchális elképzelések, amelyek a világon mindenütt tetten érhetők, de különböznek aszerint, hogy az adott társadalomban milyen mértékű a nemek közötti egyenlőség. Így a zárójelentés hangsúlyozza, hogy nemcsak a nyílt erőszakot kell leküzdeni, hanem az elnyomás és a mögöttes okok ellen is fel kell lépni olyan széles körű erőfeszítésekkel, amelyek a nemek egyenlőségét és a nők és lányok jogainak előmozdítását juttatják érvényre.

A konferencia azt is megállapította, hogy a nők elleni erőszakkal kapcsolatos problémák nem élveznek elsőbbséget a világ politikai kérdései között. A svéd külügyminiszter megígérte a konferencián, hogy Svédország aktív szerepet fog vállalni a problémát övező hallgatás megtörésében, következetesen foglalkozik a nők elleni erőszakkal és az emberi jogi sérelmekkel, és küzd ellenük. Ez a tanulmány, amely a 2004. decemberi konferencia után született, további bizonyíték Svédország e területen mutatott elkötelezettségére. Ugyanakkor a kormány iránymutatásainak megfelelően ez a tanulmány szélesebb területet ölel fel: a patriarchális elnyomást, főleg a becsület nevében elkövetett, illetve a leszbikusok, meleg, biszexuálisok és transzneműek (LMBT-személyek) elleni erőszakot és elnyomást.

1.3. Cél

A kormány 2005. április 14-én adott megbízást a fenti tanulmány elkészítésére, amely példákkal kívánja bemutatni, hogy a problémával kapcsolatban mit tesznek nemzetközi szinten – vagyis ENSZ-testületekben, az EU-ban, az Európa Tanácsban –

Ez a tanulmány további bizonyíték Svédország e területen mutatott elkötelezettségére.

mit tesz a civil társadalom és az egyes kormányok, és mit tesz-nek Svédországban. Gerd Johnsson-Lathamot, aki a svéd kormányhivatalokon belül dolgozik aligazgatóként, bízták meg a tanulmány kivitelezésével. A szövegben lévő következtetések és egyéb normatív kijelentések a szerző megjegyzései.

1.4. A kiadvány

A tanulmány a Svédországban és más országokban végzett munkát mutatja be az intézkedések öt kölcsönösen kiegészítő szintjén:

1. **szint:** Az erőszak és elnyomás elleni fellépés kodifikálása egyezményekben, törvényekben és egyéb jogforrásokban;
2. **szint:** A patriarchális erőszak és elnyomás szisztematikus voltának, elterjedtségének, megnyilvánulásainak és költségeinek világossá tétele;
3. **szint:** Az erőszak és elnyomás mögöttes okainak megnevezése és elemzése;
4. **szint:** Intézményes intézkedések kifejlesztése: pénzforrások, képzés, közös fellépés, irányelvek;
5. **szint:** Operatív intézkedések az áldozatvédelem stb. területén.

A tanulmány az ezen a területen való munka további prioritásairól szóló következtetésekkel és ezek leírásával végződik.

1.5. Módszer

Mivel a tanulmányt viszonylag rövid idő alatt kellett elkészíteni, nem volt lehetőség az itt tárgyalt témák mélyreható elemzésére. Ehelyett a tanulmány inkább általános képet ad a helyzet-

ről az erőszak és az elnyomás elleni kormányzati intézkedések és az ilyen erőszak mögöttes okainak bemutatásával. Összefoglaló felmérésnek készült, amely elemzi a legfontosabb nemzetközi és svéd intézkedéseket és jelentéseket. A dokumentumok és weboldalak áttekintését kiegészítették a stockholmi, New York-i és islamabadi résztvevőkkel folytatott találkozók és megbeszélések eredményei. (Az egyes fejezetek és a teljes felmérés szakirodalmi referenciáit a 2. melléklet tartalmazza.)

1.6. Alapfogalmak és definíciók

A tanulmány számos fogalommal dolgozik, amelyek (az interszekcionalitás, a hegemonia és az LMBT kivételével) a svéd nemzeti enciklopédia szerint a következőképpen határozhatók meg:

Patriarchátus: Amikor a hatalom birtokosai otthon és a nyilvános szférában is a férfiak. Férfidominancia, amelyben változhat annak foka, hogy a nőket mennyire nyomják el. Olyan társadalmi rendszer, amelyben a nők a férfiaknak alávetett helyzetben vannak.

Nemi hatalmi rendszer: Azok a társadalmi folyamatok és struktúrák, amelyeken a férfiak nők feletti hatalma nyugszik.

Társadalmi nem: Azoknak a gondolatoknak és cselekedeteknek az összessége, amelyek létrehozzák a személy nemi identitását. Kulturális folyamat, amely kollektív módon hagyományosan férfi/férfias vagy női/nőies tulajdonságokat rendel az egyénekhez. Használják a queer elméletben is, amely nagyobb hangsúlyt helyez arra, hogy a nem egy átfogó fogalom, és amelyben a heteroszexualitás a nemi rend alapja.

Patriarchátus: Az a társadalmi berendezkedés, amelyben a hatalom birtokosai a magán- és a közszférában is a férfiak. Férfidominancia, amelyben változhat annak foka, hogy a nőket mennyire nyomják el.

Integritás: Jog ahhoz, hogy tiszteljék az ember személyiségét és belső szféráját. Szorosan kapcsolódik az emberi méltósághoz. Formáit tekintve a személyes integritás megsértése lehet fizikai vagy lelki.

Hatalom: Amikor A ráveszi B-t arra, hogy A óhaja szerint cselekedjék akkor is, ha az ellentétes B saját óhajával és érdekeivel.

Elnyomás: Durva fellépés emberek (bizonyos csoportja) ellen azzal a céllal, hogy távol tartsák őket a hatalomtól.

Nemek közötti egyenlőség: Amikor a nők és férfiak életük minden jelentős területén egyenlő esélyekkel, jogokkal és felelősséggel rendelkeznek. A nemek tényleges és formális egyenlősége. A nemek közötti egyenlőség elve azt a jogot is magában foglalja, hogy a személyt elsősorban embernek tekintsék, ne nőnek vagy férfinek.

Diszkrimináció: Egyénnel vagy csoportokkal szembeni megkülönböztető bánásmód, amely eltér az igazságosság elvétől, miszerint minden embert egyenlőnek kell tekinteni.

Integritás: Jog ahhoz, hogy tiszteljék az ember személyiségét és belső szféráját. Szorosan kapcsolódik az emberi méltósághoz. Formáit tekintve a személyes integritás megsértése lehet fizikai vagy lelki.

Becsület: Íratlan viselkedési szabály, amely, ha megsértik, a személy jóhírének a sérülésével jár, főleg olyan csoportokban, ahol a hűséget elsődleges fontosságúnak tekintik.

Becsület nevében elkövetett erőszak: A nők elleni erőszak azon fajtája, melynek az az ideológiai alapja, hogy a közösségi normá-

kat áthágó nő szégyent hoz a családjára. Ezért a szűkebb vagy tágabb család férfitagjai a normasértő nő ellen elkövetett erőszak útján vesznek elégtételt és visszaállítják a család becsületét.

Interszekcionalitás: Többszörös diszkrimináció, ahol a személy státuszát és hatalmát olyan dimenziók határozzák meg, mint a nem, a társadalmi osztály, az etnikum és a kor.

LMBT-személyek (a Svéd Meleg és Leszbikus Jogi Szövetség meghatározása szerint): A leszbikus, meleg és biszexuális szavak a szexuális beállítódást jelölik. A transzneműség határátlépő nemi identitást takar. A transznemű (gyerek/felnőtt, nő/férfi) lehet leszbikus, meleg, biszexuális vagy heteroszexuális.

Jog: Alapvető etikai és jogi fogalom. Lényegi fontosságú a társadalmi berendezkedésben gyökerező hagyományos jogok és az egyes eszmeáramlatok szerint az ilyen berendezkedéstől függetlenül létező természet adta jogok megkülönböztetése.

Szisztematikus/ szisztematikusság: Egy adott rendszernek megfelelő módon előforduló. A szisztematikus melléknévet valamilyen következetesen gyakorolt cselekedet leírására is használják. Több éven keresztül szisztematikusan bántalmazták.

Hegemonia: A görög hegemonia – ‘vezetés’, emenon – ‘vezető’ szóból származik. Politikai összefüggésben nemcsak a társadalmi hatalom kényszerrel való fenntartását, hanem azt is jelöli, amikor ez maguknak az alávetett csoportoknak az engedelmes-

A nők (és lányok) elleni férfierőszak kifejezést annak hangsúlyozására használjuk, hogy a WHO felmérése szerint 20 elkövetőből 18 vagy 19 férfi.

ségén keresztül történik, akik elfogadják és segítenek fenntartani ezeket a struktúrákat, például azzal, hogy a fennálló rendszerben elérhető hatalomra és előjogokra törekcszenek.

Összefoglalásul megjegyezhetjük, hogy az e kutatás számára áttekintett irodalom olyan fogalmakat is tartalmaz, mint a *patriarchális erőszak*, a *nők (és lányok) elleni férfierőszak*, *nők elleni erőszak*, *nemi alapú erőszak*, és *családon belüli erőszak* – mindegyikük egymástól enyhén eltérő jelenségekre utal. Itt a *patriarchális erőszak* kifejezés meghatározását az ENSZ nők elleni erőszakkal foglalkozó különmegbízottjától vesszük át, aki szerint a *patriarchális erőszak* olyan gyűjtőfogalom, amely azt az erőszakot jelöli, amely a világon mindenütt megtalálható, és azokban a *patriarchális hatalmi struktúrákban* gyökerezik, amelyeknek a *védelmét* szolgálja. Ezzel összefüggésben a nők és férfiak is – akárcsak a transznemű személyek, függetlenül identitásuktól – lehetnek akár áldozatok, akár elkövetők, vagy mindkettő. A nők (és lányok) elleni férfierőszak kifejezést annak hangsúlyozására használjuk, hogy az Egészségügyi Világszervezet (WHO) felmérése szerint 20 elkövetőből 18 vagy 19 férfi. A nemi alapú erőszak kifejezést akkor használjuk, ha világhosszá akarjuk tenni, hogy a kép nem teljesen egységes, mivel becslések szerint 20 elkövetőből 1–2 nő. A nők elleni erőszak kifejezést akkor használjuk, amikor az áldozatokról, nem pedig az elkövetőkről van szó.

Ebben a tanulmányban a fenti kifejezések mindegyikét használjuk, attól függően, mely jelentésekről vagy témákról van szó.

2. Különböző szintű intézkedések

2.1. Intézkedések az első szinten: Az erőszak és elnyomás elleni fellépés kodifikálása egyezményekben, törvényekben és egyéb jogforrásokban

Nemzetközi téren a patriarchális erőszak és elnyomás – különösen a nők, melegek, leszbikusok, biszexuálisok és transzneműek ellen a becsület nevében elkövetett cselekmények – elleni küzdelemben használható intézkedések a *szabályozási keretrendszer* megalkotására fókuszáltak. Ezeket egyezmények, deklarációk, határozatok és cselekvési tervek formájában alkották meg az ENSZ, az EU, az Európa Tanács stb. keretein belül. E munka során a kormányoknak kulcsszerep jutott annak meghatározásában, hogy a különböző egyezmények milyen széles körűek vagy korlátozottak legyenek.

Nemzeti szinten ehhez hasonlóan jogszabályok és cselekvési tervek alkotják az erőszak leküzdését szolgáló szabályozási keretrendszert.

A kormányok álláspontja gyakran a civil társadalommal és a kutatók közösségével folyó párbeszéd során alakult. Ezek a szereplők fontos szerepet játszottak abban, hogy kampányok és jelentések segítségével meggyőzzék a kormányokat, hogy erősebb szabályozásra van szükség az erőszak megfékezéséhez.

A tanulmány bemutatja, hogyan tört meg az elmúlt tíz évben az erőszak témáját övező nemzetközi hallgatás.

Bár a hallgatás nem annyira egyöntetű, mint korábban, még mindig nem találni az erőszak és elnyomás csökkenéséről szóló jelentéseket.

A nők és lányok elleni erőszakhoz kapcsolódó stigma a HIV/AIDS-et körülvevőhöz hasonlítható.

A tanulmány bemutatja, hogyan tört meg az elmúlt tíz évben az erőszak témáját övező nemzetközi hallgatás. E cél érdekében Svédország és más országok aktívan tevékenykedtek, amikor az emberi jogokról volt szó az ENSZ-ben, az EU-ban, az Európa Tanácsban és a fejlesztési együttműködésekben belül. Svédország különösen erősen hangsúlyozta, milyen fontosak a nemek közötti egyenlőséget támogató széles körű intézkedések, az erőszak elleni fellépés, a férfiak felelőssége ezzel kapcsolatban, és hogy szükséges megvitatni a férfiasság fogalmát és az erőszakhoz való kapcsolódását. Bár a hallgatás nem annyira egyöntetű, mint korábban, és egyre inkább tudatában vagyunk az erőszakos viselkedésnek és okainak, még mindig nem találni az erőszak és elnyomás csökkenéséről szóló jelentéseket.

2.1.1. Patriarchális erőszak: egészségügyi kérdésből emberi jogi kérdés

A tanulmány alapját képező jelentések azt mutatják, hogy a patriarchális erőszak és elnyomás – így a nők elleni erőszak – globális probléma, amelyet a családok nemzedékek óta a köte nyük mögött rejtgetnek, titkolnak, a szégyen érzése mögé bújtatják, és közben a megtorlástól való félelem miatt nem kezdeményezik az elkövetők felelősségre vonását. A nők és lányok elleni erőszakhoz kapcsolódó stigma a HIV/AIDS-et körülvevőhöz hasonlítható. Ennek következtében a nemzetközi közösség az 1981-ben életbe lépett CEDAW, a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának megszüntetéséről szóló ENSZ-egyezmény tárgyalásakor képtelen volt megegyezni abban, hogy napirendre tűzze az erőszak témáját.

Hiányoztak az erőszakra vonatkozó utalások az ENSZ által 1966-ban elfogadott, a polgári és politikai jogokról szóló egyez-

ségokmányból is, hisz ekkor a családon belüli erőszak elterjedtségéről és szisztematikus voltáról még nem tudtak (vagy azt nem ismerték el) olyan széles körben, mint manapság.

Ehelyett a nők elleni erőszakot egészségügyi kérdésként kezelték, például az *Egészségügyi Világszervezet (WHO) és a Világbank*. A WHO 1997-ben és 2000-ben tett közzé átfogó jelentéseket a nők és lányok elleni erőszakról, bemutatva a sérülések széles körét, a csonttöréseket, égési sebeket, látászavarokat és mentális egészségügyi problémákat, amelyek a szervezet által „otthoni erőszaknak” nevezett cselekmények következményei voltak. A WHO rendszeresen készít jelentéseket a témáról, a legutóbbit 2006-ban adta ki.

A nőkről szóló ENSZ-egyezményt, a CEDAW-t akkor alkották meg, amikor világossá vált, hogy a "nemi szempontból semleges" emberi jogi egyezmények elmulasztották figyelembe venni, hogy a nemi alapú diszkrimináció hogyan teszi számos szempontból különösen sérülékennyé a nőket. Mivel a CEDAW nem említi külön a nők elleni erőszakot, 1992-ben az egyezmény végrehajtását felügyelő bizottság általános ajánlást fűzött hozzá. Ez az ajánlás (a 19-es számú, amely nem kötelező érvényű) leszögezi, hogy az egyezmény értelmében a nemi alapú erőszak is diszkriminációnak tekintendő, és ezért tilos, függetlenül attól, hogy magánszemélyek vagy állami hatóságok követik el. Ez azt jelenti, hogy a tiltás a családon belüli erőszakra is vonatkozik.

Az ENSZ 1993-ban Bécsben tartott Emberi Jogi Világkonferenciájának zárójelentése és az ENSZ Emberi Jogi Főbiztossága (OHCHR) mellé rendelt, kifejezetten a nők elleni erőszakkal foglalkozó különmegbízott kinevezése nemzetközi szinten áttörést jelentett ebben a kérdésben. A bécsi dokumentum a nők el-

Az 1994-es bécsi dokumentum a nők elleni erőszakot a nők emberi jogait csorbító vagy teljességgel ellehetetlenítő súlyos jogsértésként határozta meg.

leni erőszakot *a nők emberi jogait csorbító vagy teljességgel ellehetetlenítő* súlyos jogsértésként határozta meg.

1993-ban az ENSZ közgyűlése elfogadta *a nők elleni erőszak megszüntetéséről szóló ENSZ-nyilatkozatot*. E szerint a nők elleni erőszak „minden olyan nemi alapú erőszak, amely fizikai, szexuális vagy pszichológiai kárt vagy szenvedést okoz a nőknek, vagy valószínűleg azt okozhat nekik, ideértve az ilyen cselekedetekkel való fenyegetést, a kényszert vagy a szabadság önkényes korlátozását, történjék a nyilvános szférában vagy a magánéletben”.

A dokumentum azzal folytatódik, hogy kijelenti, a nők elleni erőszak sérti a nők emberi jogait, és ösztönzi a tagállamokat, hogy elvárható gondossággal járjanak el az ilyen cselekmények megelőzése, kivizsgálása, megbüntetése és a szükséges szankciók kidolgozása érdekében. Arra biztatja továbbá az államokat, hogy *megfelelő forrásokat* biztosítsanak a nők elleni erőszak leküzdésére.

Amikor 1989-ben az ENSZ közgyűlése elfogadta az ENSZ-nek a gyermekek jogairól szóló egyezményét, a gyermeki jogok figyelembe vétele nagyobb hangsúlyt kapott. Ezt az egyezményt több állam írta alá, mint bármely másikat, annak ellenére, hogy eredetileg heves vitákat váltott ki az a megállapítása, hogy a gyermekeknek saját jogaik vannak. Az egyezmény megállapítja, hogy a gyermekeknek joguk van az egészséghez, oktatáshoz, társadalombiztosításhoz, játékhoz és szabadidőhöz, és elismeri a megfelelő életszínvonalhoz való jogot. A 19. cikk felvázolja a gyermekek védelemhez való jogát, és felhívja a részes államokat, hogy „tegyenek meg minden megfelelő jogi, közigazgatási, szociális és oktatásügyi lépést annak érdekében, hogy a gyermekeket megvédjék a fizikai vagy mentális erőszak, sérülés vagy bántalmazás minden formájától”.

Az ENSZ 1995-ben Pekingben tartotta negyedik világkonferenciáját a nőkről. A konferencia cselekvési terve a nők elleni erőszak megszüntetéséről szóló nyilatkozatra épít – kijelenti, hogy a nők életén átívelő erőszak olyan gyakorlatokat foglal magában, mint a leánysecsemők meggyilkolása, a szexuális bántalmazás, a nemi szerv megcsonkítása, a házasságon belüli nemi erőszak, a házasságon belüli egyéb erőszak és az özvegyek és idős nők elleni erőszak. A pekingi dokumentum arra is kitér, hogy sok nő fokozottan sérülékeny helyzetben van, mivel kettős vagy hármas diszkriminációt szenved el olyan tényezők miatt, mint a társadalmi osztálya, etnikuma, szexuális irányultsága vagy fogyatékosága – más szóval amiatt, amit ma interszekcionalitásnak hívunk. A cselekvési terv azt is kimondja, hogy a nők elleni erőszak tükrözi a nemek közti egyenlőség hiányát a társadalomban és azt a hiedelmet, hogy a nők a férfiaknál alacsonyabb rendűek.

A Nemzetközi Büntetőbíróság (ICC) alapokmánya kijelenti, hogy a tömeges nemi erőszak és a szexuális visszaélés fegyveres konfliktusok idején háborús bűncselekménynek tekinthető, békeidőben pedig népirtásnak. Az UNIFEM, az Amnesty International és a civil társadalom egyéb résztvevői ezt úgy értelmezik, hogy a családon belüli erőszak – annak elterjedtsége és szisztematikus alkalmazása miatt – emberi jogi sérelemnek tekinthető. Svédország és az EU a nők elleni erőszakot olyan tényezőnek tekinti, amely hátráltatja a nőket emberi jogaik gyakorlásában.

Az ENSZ pekingi Nők Világkonferenciájának 2000-ben New York-ban elfogadott utánkövető dokumentuma (Peking +5) kitér arra, hogy az államoknak elvárható gondossággal kell eljár-

A pekingi dokumentum arra is kitér, hogy sok nő fokozottan sérülékeny, mivel kettős vagy hármas diszkriminációt szenved el olyan tényezők miatt, mint a társadalmi osztálya, etnikuma, szexuális irányultsága vagy fogyatékosága – más szóval amiatt, amit ma interszekcionalitásnak hívunk.

niuk, és mindent meg kell tenniük – jogszabályok és egyéb intézkedések formájában –, hogy a nők elleni erőszakot megelőzzék és megbüntessék, ha az bűncselekményt valósít meg. Azt is világosan lefekteti a dokumentum, hogy az áldozatok segítése az államok felelőssége. *Ennek a felelősségnek az elmulasztása („erga omnes”)* emberi jogi jogsértésben való vétkekesség megállapításához vezethet.

A nemzetközi jogban is történtek előrelépések ebben a tekintetben. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának latin-amerikai megfelelője, az Amerika-közi Emberi Jogi Bíróság 1988-ban bűnösnek találta Hondurast, mert elmulasztott egy nőt megóvni az emberi jogi jogsértésektől, amikor a férje szisztematikus erőszakot követett el ellene. Az UNIFEM és mások úgy tekintenek erre az esetre, mint amely nemzetközi precedenst teremtett, és amelyben elismerték, hogy a nők elleni szisztematikus erőszak emberi jogi jogsérelem.

A Biztonsági Tanács 2000. évi 1325. számú határozatának elfogadása szintén azt mutatja, hogy növekszik a nők elleni erőszakkal kapcsolatos tudatosság. Több déli ország erősen támogatta az ilyen erőszak elleni fellépést, ami jól látható abból, hogy Namíbia és Banglades vitte az ügyet a Biztonsági Tanács elé. Ezek az országok hangsúlyozták, hogy a nők aktív szereplők a konfliktuskezelés minden állomásán, nemcsak áldozatok és passzív tárgyak, akiknek a férfiak gondoskodására és figyelmére van szükségük.

Az ENSZ közgyűlése több alkalommal hozott olyan határozatot, amely a nők elleni családon belüli erőszak felszámolására szólít fel. Ezek a határozatok társadalmi problémaként határozzák meg az erőszakot, és a nők és férfiak közötti egyenlőtlen

hatalmi viszonyok megnyilvánulásának tekintik. A 2004-ben elfogadott határozat arra biztatja az államokat, hogy kriminalizálják az ilyen erőszakot, valamint erősítsék a nők jogait és javítsák gazdasági helyzetüket azzal, hogy földet adnak nekik, és megadják a tulajdon és az öröklés stb. jogát. Hangsúlyozza a fejlesztési támogatás szükségességét az erőszak elleni harcban.

Az EU-ban az a tendencia, hogy a nők elleni erőszakkal kapcsolatos kérdéseket csak akkor vitatják meg, amikor az elnökséget betöltő ország aktív szerepet vállal azok előterjesztésében. Így az EU-tagállamok csak néha vannak abban a helyzetben, hogy kollektív lépéseket tehetnek a nők és lányok ellen irányuló erőszak ellen. Például amikor megvitatták azt a dán javaslatot, hogy az erőszakkal kapcsolatos figyelemfelkeltés eszközeként egységes mutatószámokat dolgozzanak ki. Azonban a tagállamokra van bízva, hogy e területen meghozzák saját hazai jogszabályaikat és szociálpolitikai lépéseiket, és a kérdéssel kapcsolatban jelentősen eltérőek az álláspontok. Következésképpen az EU-tagállamok korlátozzák az Európai Bizottság e területre vonatkozó hatáskörét és forrásait.

Az emberi jogoknak nevezett jogokat szabályozó nemzetközi jogi dokumentumok csak azokkal a jogokkal foglalkoznak, amelyekről az államok úgy vélik, hogy biztosítani tudják őket, valamint az állam által elkövetett bűncselekményekkel, és sosem a magánszemélyek által elkövetettekkel. Ezeket a „jogokat” az ENSZ-ben folyó államközi tárgyalásokon határozták meg, és szűkebbek, mint a természetjog által biztosított jogok abban az értelemben, ahogy azokat például a Svéd Nemzeti Enciklopédia meghatározza. A nemi szempontból semleges emberi jogok feltételezik egy olyan jogrendszer meglétét, amely

Az emberi jogoknak nevezett jogokat szabályozó nemzetközi jogszabályok csak azokkal a jogokkal foglalkoznak, amelyekről az államok úgy vélik, hogy biztosítani tudják őket, valamint az állam által elkövetett bűncselekményekkel, sosem a magánszemélyek által elkövetettekkel.

Érdemes megjegyezni, hogy a többi szöveg nyíltabban fogalmaz, mint az egyezmények, amikor azt állítja, hogy a családon belüli erőszakot emberi jogi jogsértésnek lehet tekinteni.

minden szinten tudatában van annak, hogy a férfiak felsőbbrendűségéről és a nők alacsonyabbrendűségéről szóló elképzelések hogyan torzíthatják az áldozatok és elkövetők cselekedeteinek megítélését többek között a szexuális bűncselekmények terén, aminek gyakran döntő hatása van az ilyen esetek kimenetelére.

Az összes fent felsorolt nemzetközi dokumentum – az ENSZ-egyezmények, ENSZ-határozatok, az ENSZ világkonferenciáiról származó cselekvési tervek és platformok, a CEDAW Bizottság döntései és ajánlásai – közül kizárólag az egyezmények kötelezőek jogilag. Érdemes megjegyezni, hogy a többi szöveg nyíltabban fogalmaz, mint az egyezmények, amikor azt állítja, hogy a családon belüli erőszakot emberi jogi jogsértésnek lehet tekinteni. Létezésük bizonyos mértékű „mozgásteret” biztosít a jogi szakértőknek, amikor az államok emberi jogi területen fennálló kötelezettségeit értelmezik, különösen annak fényében, hogy az állam elkövetőnek tekinthető, ha elmulasztja a szisztematikusként meghatározott erőszak elleni beavatkozást.

Az ENSZ (fejlesztéssel kapcsolatos) operatív tevékenységei esetében leggyakrabban a nemi alapú erőszak kifejezést használják. Ez nem azonosítja sem az áldozatot, sem az elkövetőt, de azt sugallja, hogy az erőszak oka a nemek közötti egyenlőtlenség. A nők elleni erőszak kifejezés gyakran megjelenik, de csak ritkán lehet találkozni a nők elleni férfierőszak vagy a patriarchális erőszak kifejezéssel. Az UNIFEM, az UNICEF és a többi ENSZ-szervezet ugyanakkor átfogó jelentéseket adott ki a nők ellen irányuló erőszakról és elnyomásról, valamint az erőszak okairól, amelyek gyakran megnevezik az elkövetőket, és a patriarchális erőszak kifejezést használják. Ez a megnevezés növelte a tájékozottságot az erőszak elterjedtségéről, szisztematikus

voltáról és az elnyomással és a patriarchális hatalmi struktúrákkal való kapcsolatáról. Ez pedig ahhoz vezetett, hogy a civil társadalom szereplői (például az Oxfam) keményebb emberi jogi eszközöket kezdtek követelni, amelyek hatékonyabban védhetik a nőket azon a területen, amelyet gyakran a nő legveszélyesebb (munka)helyének neveznek – a saját otthonában.

A helyzet behatóbb ismerete azt is eredményezte, hogy az ENSZ forrásai, programjai és szakosodott szervezetei irányelveket és cselekvési terveket dolgoztak ki a nők elleni erőszak, illetve a nemi alapú erőszak elleni fellépésre.

Az ENSZ operatív tevékenységeinek az az egyik hiányossága, hogy nagyon korlátozottak, elaprózottak és rosszul koordináltak, valamint hogy túl kevés figyelmet szentelnek az elkövetőknek és az erőszakot fenntartó és legitimáló mögöttes struktúráknak.

Svédországban a kormány a nemi hatalmi struktúrákat jelöli meg a nők elleni férfierőszak okaiként. Így a svéd nemi egyenlőségügyi miniszter, Jens Orback egy, az ENSZ nők helyzetével foglalkozó bizottsága előtt mondott 2005-ös beszédében kijelentette, hogy az 1995-ös pekingi célokat csak akkor lehet elérni, ha az államok átlátják és elismerik a fennálló nemi hatalmi struktúrák létezését.

Svédországban 1998-ban fogadták el a nők elleni erőszakra szóló törvényt, amely új bűncselekményt vezetett be a büntető törvénykönyvbe. Ez a törvény egyaránt kiterjedt az elkövetőhöz közel álló nő elleni ismételt büntetendő cselekedetekre (a nő integritásának súlyos megsértése) és az elkövetőhöz közel álló gyerekek elleni hasonló cselekményekre (az integritás súlyos megsértése). Annak eldöntésekor, hogy milyen büntetést szabja-

A kormány erőszak elleni erőfeszítéseinek egyik kulcsfontosságú eszköze Svédország nemi egyenlőségi politikája, amely kiköti, hogy a férfiaknak és a nőknek azonos esélyekkel, jogokkal és felelőségekkel kell rendelkezniük az élet minden jelentős területén.

nak ki, a bíróságoknak különös figyelemmel kell lenniük ezeknek a cselekményeknek a *gyakoriságára vagy szisztematikus voltára*. A büntetés hat hónaptól hat évig terjedő szabadságvesztés lehet.

A kormány erőszak elleni erőfeszítéseinek egyik kulcsfontosságú eszköze Svédország nemi egyenlőségi politikája, amely kiköti, hogy a férfiaknak és a nőknek azonos esélyekkel, jogokkal és felelőségekkel kell rendelkezniük az élet minden jelentős területén.

A Nemzeti Emberi Jogi Cselekvési Terv (2005) részletesen leírja azokat a nemzeti szinten meghozandó intézkedéseket, amelyek Svédországban az emberi jogok betartását hivatottak garantálni.

A kormány integrációs politikai célkitűzései, amelyeket az 1997/98:16 számú, erre vonatkozó törvényjavaslat tartalmaz, hangsúlyozzák, hogy a törvényes lehetőségek, jogok és felelőségek *minden állampolgárra* vonatkoznak, és a politikának arra kell koncentrálnia, hogy fenntartsa az alapvető demokratikus értékeket és előmozdítsa a nők és a férfiak egyenlő jogait és esélyeit.

Nemzetközi téren Svédország, főleg az ENSZ-ben, sokat tett a nők elleni erőszakra vonatkozó szabályozás megerősítése érdekében. Az egyik példa az 1995-ös pekingi cselekvési platform egyik kulcsfontosságú cikkelyének elfogadása (9. cikkely), amely bevezeti azt az elvet, hogy egyetlen állam sem hagyhatja figyelmen kívül az egyén emberi jogait a hagyományokra vagy kulturális gyakorlatra való hivatkozással. A szöveget kemény egyezkedés után fogadták el, amelynek során olyan államok, mint a Vatikán, Irán, Szudán, Guatemala és Málta hosszasan képviselték az egyes országok jogát, hogy szokásaik, gyakorlatuk és vallásuk elsőbbséget élvezhessen az emberi jogokkal

szemben. Ha nem az EU, hanem a dél-afrikai és más országok álláspontja győzött volna, azzal a pekingi platform szigorú szövegét az öröklés jogáról, a szexuális és reprodukciós egészségről, az abortuszról és a lányok jogairól stb. aláasta volna egy cikkely, amely az egész platformot egy olyan „menüvé” változtatta volna, amelyből az államok kedvükre válogathatnak. Ha ez történik, a pekingi platform sosem vált volna azzá a kulcsfontosságú dokumentummá, ami ma, annak ellenére sem, hogy szigorúan fogalmaz olyan kérdésekről, mint a szexuális és reprodukciós jogok és a földhöz való jog.

Svédország az ENSZ-ben aktívan részt vesz az *emberi jogi tevékenységekben*, elsősorban a közgyűlésben. Az egyes országokra és fontos témákra koncentráló határozatok elfogadásával a közgyűlés és a főbiztos az emberi jogok terén a legrosszabb állapotban lévő országokban képes befolyásolni a helyzetet. Az ilyen határozatok arra is lehetőséget biztosítanak, hogy sajátos emberi jogi mechanizmusokat vezessenek be, például az egyes országokban vagy valamely speciális probléma területén külön megbízottakat nevezzenek ki a fejlemények monitorozására.

A 2005. szeptember 14. és 16. között New York-ban tartott ENSZ-világcsúcs záródokumentuma (137–160. cikkelye) elvi határozatot tartalmaz egy Emberi Jogi Tanács felállításáról az ENSZ emberi jogi mechanizmusainak erősítése érdekében. A dokumentum arra is ösztönzi a tagállamokat, hogy amilyen hamar csak lehet, határozzák meg a tanács mandátumát, feladatát, méretét stb.

Keleti, déli és nyugati országok kutatási közösségeinek és civil társadalmainak fontos résztvevői egybehangzóan hangsúlyozzák, hogy erősebb jogszabályokra van szükség a patriarchális erőszak és elnyomás ellen, gyakran a férfiak (és fiúk) nőkkel és lányokkal

Több nőszervezet és civil hálózat, valamint jogászok, politikusok, munkügyi és egyéb szakértők évtizedek óta dolgoznak azon, hogy meggyőzzék az egyes kormányokat és a nemzetközi közösséget, hogy nagyobb elkötelezettséggel lépjenek fel a nőkkel és lányokkal szembeni férfierőszak ellen.

szembeni erőszakára koncentrálva. A civil társadalom sok vezető résztvevőjének fontos szava van olyan szervezetekben, mint az ENSZ, ahol ECOSOC-státuszuk révén részt vehetnek és fel szólalhatnak nem-kormányzati résztvevők számára nyitott ENSZ-üléseken.

Több nőszervezet és civil hálózat – jogászok, politikusok, munkügyi és egyéb szakértők segítségével – évtizedek óta dolgozik azon, hogy meggyőzze az egyes kormányokat és a nemzetközi közösséget, hogy nagyobb elkötelezettséggel lépjenek fel a nőkkel és lányokkal szembeni férfierőszak ellen – nem utolsósorban erősebb jogszabályokkal. Egyes szervezetek a fegyveres konfliktusok során elszenvedett erőszakra koncentrálnak, köztük a svéd Kvinna till Kvinna (Nő a Nőhöz) Alapítvány, amely aktívan dolgozik ezen a területen és több hazai szinten és nemzetközileg is elismert kézikönyvet kiadott annak érdekében, hogy hatékonyabban foglalkozzanak az erőszakkal, támogassák az áldozatokat, és hogy a nők elleni erőszakot az általános biztonságpolitikai napirend részévé tegye.

A vallásos közösségek és az emberi jogi szervezetek is hangsúlyozták annak szükségességét, hogy a nőket és lányokat sújtó erőszak ellen világosabb jogszabályokat kell hozni. Például a Lutheránus Világszövetség az 1988–98-as ökumenikus évtizedben a nők elleni erőszakra koncentrált. A svéd egyház ezt saját kezdeményezéssel követte 2002-ben: egy kiadvánnyal *Miért mond NEM-et az egyház a nők elleni erőszakra?* címmel. A kiadvány rámutat arra, hogy a vallás gyakran eszköze a nők elnyomásának, és amellet érvel, hogy ezzel ellentétes hatása is lehet, ha megmutatja, hogy az erőszak az áldozatokat és az elkövetőket is megfosztja emberi méltóságuktól. Továbbá hangsúlyozza

a kiadvány, hogy nemcsak az erőszakkal és az elnyomással fontos foglalkozni, hanem az ezekhez vezető tényezőkkel is.

Több muzulmán csoport – Törökországban és másutt – határozott lépéseket tett az erőszak kezelésére, és ma már, akárcsak több keresztény vallási közösség, ők is követelik a patriarchális erőszak elleni fellépést, ideértve a becsületbeli erőszakot is.

Ugyanez igaz a svéd szír-ortodox egyházra (St Jacob's in Södertälje), amely a „Mentsük meg a gyermekeket – Svédország”-gal folytatott párbeszédben elismerte, hogy a becsületbeli erőszak előfordul tagjai körében. Megjegyezte, hogy ha a családok ki is tagadhatják a tagjaikat, az egyházak soha.

Különböző kiadványok értelmezik a vallásnak, mint szabályalkotó intézménynek a szerepét, például a Világkonferencia a válásról és a békéről elnevezésű konferencia női programjától származó *A nő helye. Vallásos nők mint a nyilvánosság résztvevői* (A Woman's Place: Religious Women as Public Actors). Ez a kiadvány megjegyzi, hogy a női hívők nézeteit és véleményét hogyan nyomják el és homályosítják el világszerte a vallásos közösségekben, különösen azokban, ahol csak a férfiaknak van joguk a szövegek értelmezésére. Bemutatja, hogy a férfiak értelmezési előjoga hogyan legitimálja a nők alacsonyabb rendű emberként való felfogását, és így nagyobb teret enged a fundamentalista, nőgyűlölő elemeknek – egyben bátorítva a nők elleni nyílt erőszakot is.

Az elmúlt években a svédországi Férfihálózat aktívan elnevezni kezdte a nők elleni erőszakot, akárcsak a stockholmi Fryhuset ifjúsági központ, elsősorban „Electra” és „Sharaf Hóseisi” projektjei révén. Ezek a csoportok felmutatták az erőszakos férfiasság alternatíváit is – oly módon, ahogyan arra a 19. és korai 20. század óta nem volt példa, amikor olyan férfiak, mint John

Több muzulmán csoport – Törökországban és másutt – határozott lépéseket tett az erőszak kezelésére, és ma már, akárcsak több keresztény vallási közösség, ők is követelik a patriarchális erőszak elleni fellépést, ideértve a becsületbeli erőszakot is.

A források hiánya mellett az a probléma több csoportnak, hogy kevésnek van ECOSOC-státusza, amellyel bejuthatna az ENSZ-be.

Stuart Mill, felhívták a nyilvánosság figyelmét a nők elleni férfi-erőszakra. Ma a nők elleni férfierőszakot ellenző Fehérszalag Kampány, amely főleg Észak-Amerikában szerveződik, és a svéd Férfihálózat a példái a széles körű, úttörő mozgalmaknak, amelyek rámutatnak arra, hogy nem minden férfi fogadja el az ilyen gyakorlatot. Emellett több krízisközpont tölt be fontos feladatot az erőszakos férfiakkal való foglalkozásban.

Az elmúlt években számos nemzetközi, regionális, országos és helyi szervezetet alapítottak a *becsületbeli erőszak* problémájának kezelésére. Egyikük a francia *Ni Putes Ni Soumis* (Sem Kurvák, Sem Alázatosak) nevű, amelynek 2005 októberében alakult meg a svéd testvérszervezete, a Varken horror eller kuvade. Ilyen szervezet még a törökországi KA MER, a Női Hálózat és a svédországi Terrafem. A források hiánya mellett ezeknek a csoportoknak az a problémájuk, hogy kevésnek van ECOSOC-státusza, amellyel bejuthatna az ENSZ-be. Úgy tűnik, hogy manapság leginkább a becsület nevében elkövetett erőszak és elnyomás női és lány áldozatai szorulnak további támogatásra, hogy hangjukat meghallják, és foglalkozzanak problémáikkal a nemzetközi jogszabályokban, felmérésekben és tanulmányokban.

Azok a heteroszexuális férfiak, akik férfi és/vagy női erőszak áldozatai, szintén azon csoportok közé tartoznak, amelyek nem kapnak megfelelő mennyiségű figyelmet a nyilvános vitákban.

Több szervezet tevékenykedik az LMBT-területen:

<i>ASTRAEA</i>	(Leszbikus Alapítvány az Igazságért)
<i>IGLHRC</i>	(Nemzetközi Meleg és Leszbikus Emberi Jogi Bizottság)
<i>IHLIA</i>	(International Homo/Lesbisch Informatiecentrum en Archief)
<i>GALA</i>	(Dél-Afrikai Meleg- és Leszbikusügyi Archívum)
<i>ILGA</i>	(Nemzetközi Leszbikus és Meleg Szövetség)
<i>IGLYO</i>	(Nemzetközi Leszbikus és Meleg Ifjúsági Szervezet)
<i>Noé Bárkája</i>	Vöröskereszt Alapítvány (Svédország)
<i>RFSL</i>	Svéd Meleg- és Leszbikusjogi Szövetség

Ezek a szervezetek nemzetközi, regionális és/vagy országos szinten működnek. Akárcsak a becsületbeli erőszak elleni harc területén működő szervezeteknek, az LMBT-szervezeteknek is szegényes a képviseletük az ENSZ-ben.

2.1.2. *A becsület nevében elkövetett erőszak*

A becsület nevében elkövetett erőszakot a patriarchális erőszak egyik dimenziójaként határozta meg többek között Ms Radhika Coomaraswamy, a nők elleni erőszak volt ENSZ-különmegbízottja. „A nők elleni erőszakot megvalósító családi kulturális gyakorlatok” című 2002-ben írt jelentésében bemutatja, hogy az otthon és a család olyan veszélyes hely, ahol „virágzik” a nők és lányok elleni erőszak, mert a férfiak a nőket a férfiaknál és fiúknál alacsonyabb rendűnek tekintik. Coomaraswamy kijelenti, hogy ennek az erőszaknak nem a fizikai megnyilvánulásai adják

Az otthon és a család olyan veszélyes hely, ahol „virágzik” a nők és lányok elleni erőszak, mert a férfiak a nőket a férfiaknál és fiúknál alacsonyabb rendűnek tekintik.

a megkülönböztető jellegét, hanem az, hogy azt a strukturális és intézményesített elnyomás részeként a közösség bátorítja, továbbá az, hogy az egyének – elsősorban a nők és lányok – feletti kontroll gyakorlásának módszereit jelenti olyan társadalmakban, ahol a becsület egyenlő a nők szexualitása feletti kontrollal.

Coomaraswamy jelentése és más ENSZ-dokumentumok azt is megjegyzik továbbá, hogy a nők, lányok és LMBT-személyek mellett a heteroszexuális fiúk és férfiak is lehetnek a becsületbeli erőszak áldozatai. Ez azonban más formát ölt, mivel a férfiak életét nem olyan módon és mértékig határolják be és kontrollálják, mint a nők és lányok életét. Ugyan a fiúkat és a férfiakat is házasságra kényszeríthetik, ami különösen kellemetlen a meleg férfiak számára, nem olyan mértékig teszik ezt, mint a (heteroszexuális és LMBT-) lányok esetében, akiket – szemben a férfiakkal – gyakran házasságon belüli nemi erőszak ér, amelynek elkövetője gyakran egy idősebb férfi. A fiúkat is elnyomják, amennyiben a lánytestvérek és unokatestvérek óreinek szerepét róják rájuk – és arra kényszerítik őket, hogy a család nevében kivégzéseket hajtsanak végre, mivel idősebb rokonaiktól eltérően még túl fiatalok a büntethetőséghez.

Gyakran az anyák is aktív szerepet játszanak, amikor azt követelik a lányaiktól, hogy *fogadják el a szüzességet, az engedelmességet és az alávetettséget ugyanúgy, ahogy ők is magukra erőltették ezeket fiatal korukban, gyakran az eltartásukért cserébe.*

Mindamellett a fő áldozatok a fiatal lányok, számukat és az ellenük irányuló erőszak és elnyomás mértékét tekintve is. Amint a svéd pszichológus Vidar Wetterfalk egyszer kifejtette, a testük szó szerint *kerül a modernitás, amelyben a nőknek is vannak emberi jogaik, és az ezzel élesen szemben álló patriarchális értékek között.*

A fiatal lányok teste szó szerint keresztútba került a modernitás, amelyben a nőknek is vannak emberi jogaik, és az ezzel élesen szemben álló patriarchális értékek között.

A becsület nevében elkövetett erőszakkal 2002 óta foglalkozik az ENSZ a közgyűlés időszaki határozata nyomán. A szöveg hivatkozik az ENSZ Egyetemes Emberi Jogok Nyilatkozatára és az államok azon köteletségére, hogy ezeket a jogokat – például az élet-hez, a szabadsághoz és a biztonsághoz való jogot – megvédjék.

Hangsúlyozza annak szükségességét is, hogy a nők és lányok elleni erőszakot – ideértve a becsületbeli erőszakot is – bűncselekményként kezeljék, és kiemeli az erőszak alapvető okaival való foglalkozás szükségességét. A határozat hangsúlyozza továbbá, hogy az ilyen bűncselekmények elleni harcban fontos a nők hatalmának erősítése. Felszólítja az államokat, hogy tegyék meg az ilyen jellegű bűncselekmények megakadályozásához szükséges összes lépést, növeljék a férfiak felelősségének tudatosítását a nemek közötti egyenlőség előmozdításáért, s érjenek el attitűdbeli változásokat, kiküszöbölendő azt a nemi sztereotípizálást, amely alátámasztja a nők alacsonyabb rendűségére vonatkozó nézeteket.

A nők ellen a becsület nevében elkövetett erőszakra vonatkozó 2002. évi jelentésében *Kofi Annan ENSZ-főtitkár* felszólított minden tagállamot, hogy *tekintse bűncselekménynek* az ilyen cselekményeket és büntesse meg az elkövetőket. A főtitkár hangsúlyozta, hogy a tagállamok kötelesek megtenni minden szükséges lépést a becsület nevében elkövetett erőszak megelőzéséért, erőforrásokat előirányozni erre a célra, és felvértezni a bírakat és másokat olyan szemlélettel, amely segít szembeszállni az erőszakkal. Kiemelte, milyen fontosak az információs kampányok, a széles körű képzés és nevelés, a párbeszéd a valósi vezetőkkel és a civil társadalom támogatása.

2005-ben az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága vizsgálatot indított a gyermekek elleni erőszakról, és egyértelműen kijelentette, hogy a tanulmányozott kérdések ki fognak terjedni a becsület nevében elkövetett és az LMBT-személyek elleni erőszakra is. Egy 2005 júniusában az Európai Parlament elé került határozatban a képviselők kifejezték aggodalmukat a becsület nevében elkövetett erőszak elterjedtségével kapcsolatban, és felszólították a parlamentet és tagállamait egyaránt, tegyenek határozott lépéseket az ilyen cselekedetekkel szemben. Az Európai Parlament nyomatékosan kérte az államokat, vonják be a bevándorlók szervezetét és a vallási közösségeket az ezzel kapcsolatban végzendő munkába, hogy ne csak az áldozatokhoz, hanem az elkövetőkhöz is el lehessen jutni.

Svédországban a becsület nevében elkövetett erőszakra nem vonatkozik külön jogszabály, hanem az része a büntető törvénykönyvnek. Ezzel a fajta erőszakkal azonban számos hivatalos iránymutatás foglalkozik, amelyek különböző kormányszerveknek szólnak.

A svéd fejlesztési együttműködési területen egyetlen projekt vagy program sem irányul specifikusan a becsület nevében elkövetett erőszakra. Több kezdeményezés született azonban a szélsőséges erőszak és elnyomás egyéb fajtáinak leküzdésére, amelyek a nőket és lányokat sújtják a női nemi szerv megcsontítása formájában. Ez azzal a 250 millió svéd korona körüli összeggel vethető össze, amelyet a svéd fejlesztési együttműködési program irányzott elő az emberkereskedelem, különösen a szexuális célú kereskedelem elleni harcra.

2.1.3. *A leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű személyek (LMBT-személyek) elleni erőszak*

Az LMBT (leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű) még viszonylag ismeretlen kifejezés az ENSZ-ben, az emberi jogi körök kivételével, amelyekben több éve vizsgálják a témát. Amikor Mona Sahlin svéd miniszterelnök-helyettes Svédországnak az ENSZ-közgyűlésen 2004 őszén tartott beszédében (Kairó+10) az LMBT kifejezést használta, egyik első alkalommal használták ezt a terminust ezen a fórumon.

Amennyiben az LMBT-szemponthozak egyáltalán tárgyalják az ENSZ operációs tevékenységével kapcsolatban, az szinte kizárólag a meleg férfiak, valamint a HIV/AIDS elleni küzdelem vonatkozásában történik. Az UNICEF most segít megtörni a hallgatást egy iskolás gyermekek körében a gyermekek szexualitása és identitása témájában – így az LMBT-kérdéskörrel kapcsolatban is – kezdeményezett globális felméréssel. Brazília úgyszintén évek óta próbál elfogadtatni egy határozatot az ENSZ Emberi Jogi Bizottságában az LMBT személyek ellen irányuló diszkrimináció ellen, de sikertelenül, mert sok helyen még a téma említése is ellenállásba ütközik.

Miközben tehát emberi jogi kontextusban már foglalkoztak az LMBT emberek jogaival – nem utolsósorban Svédország, az EU és Brazília erőfeszítéseinek köszönhetően –, azokat egyelőre meglehetősen elhanyagolják a fejlesztési együttműködési szférában, amint az jól látható a 2005-ös SIDA-tanulmányból: „LMBT-kérdések a világban. Tanulmány a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális embereket érintő, a nemzetközi fejlesztési együttműködés területén kifejtett svéd politikáról és adminisztrációról”.

Amennyiben az LMBT szempontokat egyáltalán tárgyalják az ENSZ operációs tevékenységeivel kapcsolatban, az szinte kizárólag a meleg férfiak és a HIV/AIDS elleni küzdelem vonatkozásában történik.

Ertürk arra is figyelmeztet, hogy az etnikai diszkriminációra való fókuszálás gyakran elhomályosítja, hogy a nők nemi alapú hátrányos megkülönböztetése és elnyomása a kisebbségek között is jelen van.

Amint Yakin Ertürk, az ENSZ nők elleni erőszakkal foglalkozó különmegbízottja az ENSZ 2003-as közgyűlésén előterjesztett jelentésében kiemelte, a nők elleni erőszak egyetemes, sokoldalú, összefügg az interszekcionalitással és a többszörös diszkriminációval, és olyan dimenziói is vannak, mint az osztály, az etnikum, a fogyatékosság és a szexuális irányultság.

Ertürk megjegyzi, hogy az elmúlt évtized megeremtetette a normákat, mintákat és eszközöket, a következő évtizedben végzett munkának viszont az erőszakkal való foglalkozás innovatív stratégiáinak megtervezésére és alkalmazására kell összpontosítania. E munka egy részének, amint Ertürk az UNCHR-nek szóló éves jelentésében világossá teszi, ki kell terjednie a nők jogai elleni támadások visszaverésére, amelyek a nők szexuális és reprodukciós jogainak ellenzése formájában érkeznek sok irányból. Ertürk figyelmeztet rá, hogy napjainkban van egy olyan tendencia, amely szemet huny afölött, ahogy egyes csoportok az erőszakra és az elnyomásra tekintenek azon az alapon, hogy mivel a Nyugat is szembekerül a problémával, nincs olyan helyzetben, hogy a déli országokban minősítse a patriarchális struktúrákat vagy elítélje a patriarchátust. *Arra is felhívja a figyelmet, hogy az etnikai diszkriminációra való fókuszálás gyakran elhomályosítja a tényt, hogy a nők nemi alapú diszkriminációja és elnyomása a kisebbségek között is jelen van.*

A diszkriminációnak ezt a típusát történetesen a svéd kutatócsoport is tanulmányozta. Hans-Ingvar Roth „csoporton belüli diszkriminációként” írja le ezt, például a családon belül, s szerinte ezt a fajta diszkriminációt hajlamos elhomályosítani vagy elfedni a többség által a kisebbség felett gyakorolt diszkrimináció.

Ertürk megállapítja, hogy számos ENSZ-tárgyalás során fundamentalista elemek hogyan próbáltak meg például előnyt követelni abból, amit egyesek a „kulturális különbségek” tolerálásaként írnak le, olyan intoleráns álláspontok elfogadtatása érdekében, amelyek drasztikusan megnyirbálnák a nők jogait.

Svédország fontosnak tartja szem előtt tartani, hogy a nemek közötti egyenlőséggel, az elnyomással és az erőszakkal kapcsolatos attitűdök különbözőek lehetnek a világ más-más részein – jöllehet van számos közös patriarchális elem. E különbségek olyan tényezőknek tudhatók be, mint azok a pozitívumok, amelyek a nők jogait illetően születtek nem utolsósorban Svédországban, a nőszervezetek és aktivisták buzgó erőfeszítései eredményeképpen, akiknek gyakran hatalmas patriarchális erőkkal kellett szembehelyezkedniük. Mindez megadta a nőknek a jogot az abortuszra, a születésszabályozásra, a tanulásra és képzéshez való hozzájutást függetlenül a nemi hovatartozástól, az anyagi függetlenséget, az örökléshez való egyenlő jogot és más előnyöket. A nőszervezetek világszerte hasonló reformokra törekednek, még olyan régiókban is, mint Irak vagy Afganisztán, ahol a fundamentalizmus erős, és megerősödött a folyamatos fegyveres konfliktusok és külföldi intervenciók nyomán.

* Lásd az irodalomjegyzéket. Ez a szakasz javarészt a WHO 2002. évi jelentésén alapul.

Nehéz megkülönböztetni a (heteroszexuális) nők ellen elkövetett erőszakot, a becsületbeli erőszakot, a patriarchális erőszak más szélsőséges formáit és azt az erőszakot, amelynek a mindkét nemű LGBT-személyek vannak kitéve.

2.2. Intézkedések a második szinten: A patriarchális erőszak és elnyomás szisztematikus voltának, elterjedtségének, megnyilvánulásainak és költségeinek világossá tétele

2.2.1. Az erőszak statisztikája*

A nők és LGBT-személyek ellen irányuló erőszak esetei közül sokat nem jelentenek be, ideértve a becsületbeli erőszak eseteit is, amelyekről az áldozatok gyakran tompítva számolnak be, és amelyeket a rendőrség és a hivatalok pedig nem megfelelően jegyeznek fel. Ugyancsak nehéz felbecsülni és megkülönböztetni a (heteroszexuális) nők ellen elkövetett erőszakot, a becsületbeli erőszakot, a patriarchális erőszak más szélsőséges formáit és azt az erőszakot, amelynek a mindkét nemű LGBT-személyek vannak kitéve. Az erőszakra vonatkozó statisztika ezért inkább becslésnek tekintendő, mintsem pontos adatnak. Ezekkel a fenntartásokkal a jelen felmérésben közölt adatok jól mutatják, mennyire nagy mértékű, szisztematikus és elterjedt az erőszak.

Az UNICEF globális járványként írja le az erőszakot, a Világbank pedig *A nők és az erőszak* (Davies, 2000) című jelentésében úgy becsüli, hogy az erőszak évente három és fél millió nő és lány életét követeli.

A WHO becslése szerint a világon a nők és a lányok egyharmada élete során legalább egyszer ki van téve szexuális erőszaknak vagy fizikai erőszaknak. Az erőszak áldozatainak többsége – kétharmada – 15 év alatti lányok sorából kerül ki, és egy tanulmány szerint az Egyesült Államokban *az összes erőszak egyharmada 10 év alatti lányok ellen irányul*. Ugyancsak előfordul erőszakkal vagy elnyomással való fenyegetés, amelynek a mértékét nehéz meghatározni, megállapítani és hitelesíteni.

A WHO egy 2002-es tanulmánya szerint az erőszakos cselekedetek 90-95%-át férfiak követik el, háborúban és békében egyaránt. A férfierőszak áldozatait közt négyből három férfi, míg az elkövetők között ez az arány még nagyobb: *húszból 18-19*.

A WHO megállapítja, hogy 2000-ben mintegy 830 000 erőszakos halálesetről érkezett jelentés. Az áldozatok többsége – 520 000 fő – nem a háborúnak esett áldozatául, hanem a békeidőben elkövetett erőszaknak. A WHO szerint a jelentésben meglehetősen nagy hiányok vannak annak következtében, hogy sok „balesetként” bejelentett eset feltehetően gyilkosság volt, továbbá nincsenek feljegyzések a lánymagzatok abortálásának és a lánycsecsemők megölésének a gyakorlatáról.

1997-ben a WHO a nők elleni erőszakot elsőrendű egészségügyi kérdésnek nyilvánította. Becslései szerint az egész világon a nők 69%-át verik, és a meggyilkolt nőknek körülbelül a felét saját partnere öli meg. Sérülések, halál, fájdalom, depresszió és öngyilkosság is része a képnek. A WHO megjegyezte, hogy néha a nők is elkövetők mind heteroszexuális, mind azonos nemű kapcsolatokban.

A WHO megállapította továbbá, hogy a nők különösen kockázatos helyzetben vannak azokban az országokban, amelyek nem értek el nagyobb haladást a nemek közötti egyenlőség terén, ahol széleskörűen elfogadják, hogy a férfiak ellenőrizhetik a nők mozgásszabadságát, testét és szüzességét, és amelyekben kevés szankció vonatkozik – ha létezik egyáltalán – a nőkkel erőszakosan viselkedő férfiakra. Példaként a WHO Calcuttát említi, ahol minden ötödik nő olyan súlyos sérüléseket szenved el a férfiaktól, mint csonttörések, égési sebek, látási zavarok és súlyos belső vérzések. A WHO kiemeli a menekült nőket és lányo-

Egy 2002-es tanulmányban a WHO úgy becsülte, hogy az erőszakos cselekedetek 90–95%-át férfiak követik el, háborúban és békében egyaránt.

kat, a bevándorló nőket és a fogyatékkal élőket mint olyan különösen sebezhető csoportokat, amelyek fokozottan ki vannak téve a lekezelő bánásmódnak vagy az azzal való fenyegetésnek.

A nőket fegyveres konfliktusok során ért szisztematikus erőszakot és súlyos bántalmazást erőteljesen hangsúlyozta például az ENSZ BT által elfogadott 1325. számú határozat. Egy 2003. évi UNIFEM-jelentés kimutatja, hogy a fegyveres konfliktus ritkán vezet el a szabadsághoz vagy a nők elleni erőszak alacsonyabb szintjéhez, nem utolsósorban azért, mert a nők, még ha tagjai is fegyveres egységeknek, többnyire fegyvertelenek, és súlyos erőszakos cselekedetek és szexuális bántalmazás alanyai még a saját oldalukon is.

A WHO úgy találta, hogy nem csak a nyílt erőszak, hanem az erőszakkal való fenyegetés is megbetegítheti a nőket és lányokat depresszió, szorongás és hasonló formájában.

Amartya Sen 1998-as közgazdasági Nobel-díjas *A fejlődés mint szabadság* című könyvében megállapította, hogy *a nők elleni erőszak immár nyomot hagy a demográfiai felméréseken is, amelyek azt mutatják, hogy a földön 100 millió nő „hiányzik” a lánymagzatok abortálása és az újszülött lánycsecsemők megölése eredményeképpen (megfojtják, kiteszik valahova őket, ahol éhen halnak stb.).* A WHO is kiadott egy felmérést, amelyben hasonló eredményre jutott. Kimutatta, hogy 1994-ben Kínában minden 100 lány újszülöttre 117 fiú jutott a nyilvántartások szerint, az indiai Biharban pedig 1991-ben a 0–6 éves korcsoportban csak 820 lány jutott minden 1000 fiúra. Ez a jelentős nőhiány mára azt eredményezte, hogy kínai bünszövetkezetek alakultak, amelyek megrohanják a szomszédos országokat Dél-Kelet Ázsiában, és elhurcolnak lányokat és fiatal nőket, hogy eladják őket a feleségpiacon vagy prostituáltnak Kínában.

A világszerte „eltűnt” nők és lányok becsült száma arra enged következtetni, hogy az erőszak és gyilkosság női áldozatainak száma egyetlen évtized alatt meghaladja az első és második világháború összes halálos áldozatának számát – anélkül, hogy ez különösebb port verne fel a médiában.

A WHO becslése szerint évente mintegy 2 millió lány szenved el nemi szerve megcsönkítését, ideértve a külső nemi szervek teljes eltávolítását, és évente mintegy fél millió nő és serdülő lány hal meg (gyakran nem kívánt) terhesség következtében. Sok áldozat olyan serdülő lány, akit megerőszakoltak, vagy akit túl korán adtak férjhez, sokszor sokkal idősebb férfihoz, és megtagadták tőle a fogamzásgátlás lehetőségét. A serdülő lányok esetében – és világszerte minden termékeny korban lévő nőnél – a terhesség a vezető halálok. Délen, állítja a WHO, a szegény nők számára minden terhesség potenciálisan halálos. Ráadásul több millió nő és lány hal meg HIV / AIDS következtében, akik a házasságon kívüli szexuális kapcsolatot fenntartó férjüktől kapják el a fertőzést.

Egy svéd országos tanulmány, amelynek a címe *Slagen dam* (A megvert hölgy), kimutatta, hogy az összes nő 46 százaléka élt át erőszakot vagy erőszakkal való fenyegetést. A felmérés azon alapult, ahogy maguk a nők tekintettek az átéltekre. Ebben a konkrét tanulmányban az erőszak definíciójába beletartozik a lökdösés és a lefogás is, olyan dolgok, amelyeket joggal tekinthetünk enyhébbeknek, mint a más országokban feljegyzett erőszakot. A jelentés tehát eltúlzott képet adhat a svédországi erőszak mértékéről. Ezt a fajta erőszakot azonban rendkívül fontos társadalmi problémának tartja, olyannak, ahol a látható rész

A világszerte „eltűnt” nők és lányok becsült száma arra enged következtetni, hogy az erőszak és gyilkosság női áldozatainak száma egyetlen évtized alatt meghaladja az első és második világháború összes halálos áldozatának számát – anélkül, hogy ez különösebb port verne fel a médiában.

csak csúcsa annak a jéghegynek, amelyet a fenyegetés, a félelem, az integritás elleni erőszak, valamint a nők és lányok alárendelése alkot.

A Svéd Bűnmegelőzési Országos Tanács (BRÅ) megállapítja, hogy az elmúlt tíz évben Svédországban évente átlag 20 nőt gyilkoltak meg. A svéd statisztikák szerint a nők elleni bejelentett támadások száma 2003-ban 2400 volt, ami 32 százalékos növekedést jelent az 1990–2003 közötti időszakhoz képest.

Ugyanez a forrás úgy becsüli, hogy 2004-ben az erőszak áldozatai között több volt a férfi, mint a nő, de a nők jobban ki voltak téve a fenyegetéseknek. A nők elleni erőszak és fenyegetések eseteinek többségében az áldozat egyedülálló anya volt, az elkövető pedig egy korábbi partner. A svéd statisztikák szerint az erőszakos cselekedetekkel való fenyegetések ismert száma körülbelül negyedmillió – egy 9 milliós országban. Mivel feltehetőleg több ilyen cselekedet tulajdonítható egy és ugyanazon elkövetőnek, az erőszakos személyek aránya egy a húszhoz lehet – vagyis a svéd férfiak mintegy öt százaléka. Vannak azonban más becslések is, köztük azok, amelyeket az Amnesty International adott ki 2004-ben, valamint a stockholmi egyetem jelentése az EU-nak (Balkmar 2005, részben a *Slagen dam* alapján), amelyek a fenyegetések és az erőszakos cselekedetek számát Svédországban 1,3 millióra teszik. E szerint a szám szerint Svédország nagyjából átlagos helyzetben van a világ többi részével összehasonlítva, vagyis valamikor életében minden harmadik nő szenved el erőszakot.

Nehéz megbecsülni az erőszak áldozatainak a számát, amit például a *Breaking the Earthen Jar* (Az agyagsüpor széttrése) című UNICEF-jelentés is megerősít. A nők elleni erőszakra vonatkozó bangladesi, indiai és nepáli tanulmányokban az előfor-

A nők elleni erőszak és fenyegetések eseteinek többségében az áldozat egyedülálló anya volt, az elkövető pedig egy korábbi partner.

dulási arány az egyes felmérésekben 20–40% és 65–80% között mozgott.

Az erőszakos viselkedésről folytatott svéd és nemzetközi tanulmányokból (BRÅ, WHO) egyaránt világosan kirajzolódik, hogy a férfiakat érő erőszak túlnyomórészt ismeretlen férfiaktól származik, az otthonukon kívül és szabad ég alatt történik, gyakran tanúk jelenlétében. *A nők és lányok többsége esetében azonban a tettet olyanok követik el, akiket ismernek, gyakran egy férfi partner vagy közeli rokon, a saját otthonukban, sokszor tanúk nélkül – avagy olyan tanúk jelenlétében, akik függnék az elkövetőtől, tehát ritkán mernek feljelentést tenni vagy tanúskodni arról, amit láttak.*

A WHO azon az állásponton van, hogy ha valakit a saját partnere támad meg, nem pedig egy ismeretlen, az nagyobb traumát okoz és mélyebb érzelmi sebet hagy maga után. Együtt élni az erőszakkal nem más, mint kínzás, amikor is az elkövető ide-oda cikázik az erőszakos viselkedés és a szerető gondoskodás között, és az erőszak végül is része lesz a mindennapi életnek. Az erőszak poszttraumás stressz zavart (PTSD) is okozhat. Amint a WHO megállapította, a szégyenbélyeget a férfierőszak áldozatai viselik, nem az elkövetők.

A férfierőszak rossz hatással van a gyermekek egészségére és boldogságára, a gyerekekben viselkedési zavarok, alvásproblémák, evési problémák, súlyos szorongás, szégyenérzet és bűntudat alakul ki.

Az erőszakra és elnyomásra vonatkozó, fent már idézett jelentéseken túl nagy számban találhatók tanulmányok, ismeretterjesztő honlapok stb. Olyan nagy számban, hogy nem lehetséges érdemben foglalkozni velük ebben a bevezető tanulmányban. Gyakran tartalmaznak átfogó felméréseket az erőszak elterjedt-

A tettet gyakran tanúk nélkül követik el – avagy olyan tanúk jelenlétében, akik függnék az elkövetőtől, tehát ritkán mernek feljelentést tenni vagy tanúskodni arról, amit láttak.

ségére és okaira vonatkozóan, nem egyszer az aktívabb lépések megtétele mellett érvelve. Egy említésre méltó példa az a rendkívül részletes leírás és elemzés, amelyet a brit Oxfam publikált *Legyen vége a nők elleni erőszaknak* címmel (Ending Violence Against Women, 2005). Ugyanebbe a kategóriába tartoznak a svéd Amnesty International 2004–2005-ös kampányában nyilvánosságra hozott tények és számok, amelyek a Svédországban elkövetett nők elleni erőszakra irányították a figyelmet, s amelyek egyébként részei az Amnesty International ebben a témában indított szélesebb kampányának. A svéd jelentés Svédországban és másutt is felkavarta a közvéleményt, megjelent például az International Herald Tribune-ban, és aktívabb ellenintézkedések követelését eredményezte, leginkább önkormányzati szinten.

Arról, hogy az erőszakos és elnyomó cselekedetek milyen mértékben tartoznak a becsület nevében elkövetett cselekedetek közé, nincs pontos tudomásunk, mert ezt a fajta erőszakot ritkán jelentik és nevezik néven. Továbbá az ebbe a kategóriába eső halálesetek egy részét balesetként vagy öngyilkossággként regisztrálják, ami erősen megkérdőjelezi a feljegyzések hitelességét.

Az ilyen fajta erőszak elterjedtsége Svédországban is vita tárgya. A svéd Országos Bűnügyi Nyomozóhivatal (Ärhe-Ålgamo) felelős tisztségviselőinek becslése szerint évente 2–3 lányt ölnek meg a becsület nevében, miközben sokkal többen szenvednek az ilyen erőszak, fenyegetések és elnyomás egyéb fajtáitól. A svéd megyei közigazgatási testületek becslése szerint 2004-ben 1500–2000 lány és fiatal nő vált becsületbeli erőszak célpontjává, és az áldozatok 10–15 százalékát kellett a továbbiakban menhelyen elhelyezni. Mások – köztük a stockholmi Fryhuset ifjúsági központ – arra a következtetésre jutottak lakó-

telepeken végzett megfigyeléseik alapján, hogy a „becsületbeli ügyekre kényes kultúrákban” a fiatal lányok többsége érintett. A számok tehát nagymértékben megbízhatatlanok.

Amint az e tárgyban készült SIDA-tanulmány 2005-ben kiemelte, az LMBT-személyek elleni erőszak és elnyomás gyakran a társadalmi normák fenntartása és az erkölcs védelme nevében történik, valamint a patriarchális és heteroszexuális felsőbbrendűség hiedelmének nemi sztereotípiája alapján. Az LMBT-személyek mint „deviánsok” mindennek ki vannak téve, a gyilkosságtól, megerőszakolástól, támadásoktól, gyűlölet-bűncselekményektől, a becsület nevében elkövetett erőszaktól, a kényszerházasságtól kezdve, az orvosi kényszerbeavatkozásokon keresztül (hogy segítsenek „átalakítani őket heteroszexuálissá”) egészen a nyílt diszkriminációig.

Számos országban, ahol erősek a patriarchális struktúrák és a becsület nevében elkövetett erőszak, a leszbikusokra, melegekre és biszexuálisokra halálos ítélet szabható ki. Sok országban a homoszexuális aktus elkövetése bűncselekménynek számít, ám az, hogy valaki homoszexuális, biszexuális vagy transznemű, nem. Miközben tehát a (nyílt) szexuális gyakorlatot nem tolerálják, az illető társadalom elfogadja a személy szexuális identitását. A világ sok részén azonban szigorú az ítélet. Több afrikai államfő beszélt például a homoszexuálisok kiirtásáról, vallási vezetők egyes állításai pedig erősítik az LMBT-személyek elszigetelését, bizonytalanságát, félelmeit és diszkriminációját.

A szexuális orientáción alapuló diszkriminációval foglalkozó svéd ombudsman (HomO) aggodalmát fejezte ki, hogy 2000–2003-ban Svédországban 76 százalékkal nőtt a homofób indíttatású *bejelentett* bűncselekmények száma. Ez ugyanakkor

Az LMBT-személyek ellen irányuló erőszak és elnyomás gyakran a patriarchális és heteroszexuális felsőbbrendűség hiedelmének nemi sztereotípiája alapján történik.

nem jelenti feltétlenül azt, hogy nőtt a tényleges bűncselekmények száma. Az ombudsman állhatatosan dolgozik a diszkrimináció csökkentéséért, és hogy megkönnyítse az emberek számára, hogy szabadon és nyitottan éljenek mind szexuális viselkedésük, mind szexuális identitásuk tekintetében.

A 2005-ös SIDA-tanulmány megjegyzi, hogy a meleg férfiak közötti szexuális aktusok tilalma sok országban láthatóvá teszi a diszkriminációt. Az LMBT-csoportba tartozó nők esetében azonban a diszkrimináció gyakran kevésbé látható, jöllehet a nem alapú diszkrimináció következtében, amelynek a nők szintén ki vannak téve, őket kettős diszkrimináció éri. A svéd tanulmányok (Balkmar) is azt mutatják, hogy *a Svédországban végzett LMBT-kutatás gyakrabban foglalkozik férfiakkal, mint nőkkel. A SIDA továbbá megállapítja, hogy az LMBT-témájú projektekre benyújtott pályázatok szinte kizárólag olyan férfiakkal foglalkoznak, akik melegek, biszexuálisok vagy transzneműek.*

François Bourgignon, a Világbank vezető közgazdászának becslése szerint 1999-ben az Egyesült Államokban a férfierőszak okozta költségek – orvosi kiadások, megrongált tulajdon, bevételkiesés, büntetés-végrehajtás, biztosítási költségek stb. – a GDP három százalékának feleltek meg.

2.2.2. Az erőszak gazdasági költségei

François Bourgignon, a Világbank vezető közgazdászának becslése szerint 1999-ben az Egyesült Államokban a férfierőszak okozta költségek – orvosi kiadások, megrongált tulajdon, bevételkiesés, büntetés-végrehajtás, biztosítási költségek stb. – a GDP három százalékának feleltek meg. Az olyan országokban, amelyekben nagyok a katonai jellegű csoportok és magas a bűnözés aránya (mint például Columbia és Salvador), a Világbank szerint ez az összeg a GDP 20%-ára is rúghat, Európában pedig szintén 3%. A göteborgi egyetem 2005 tavaszán folytatott tanulmánya szerint Svédországban az ilyen erőszak költségei durván fejenként 1000 svéd koronába kerülnek az országnak.

Stefan de Vylder svéd közgazdász úgy írja le az erőszakot – amelynek végső következménye a háború –, mint ami sok országban a fenntartható fejlődés elleni legfőbb fenyegetés. Az erőszakot továbbá a társadalmi és gazdasági fejlődés gyakorta figyelmen kívül hagyott akadályaként azonosítja. Sokszor az erőszak közvetettebb költségeihez sorolják a depressziót és a szorongást, amelyek megterhelik mind az áldozatot, mind a közösséget, amelyben él.

A Világbank a nők elleni erőszakot tekinti a betegségek, a nők magas egészségügyi költségei és az anyák nagyarányú halandósága egyik legfőbb okának. Az *Amerika-közi Fejlesztési Bank (IDB)* nagy publicitást kapott tanulmányokat adott ki, amelyek kapcsolatot mutatnak ki a növekvő családon belüli férfierőszak és a közösségen belüli erőszak magasabb szintje között – és amellet érvelt, hogy a családon belüli erőszak megelőzését célzó intézkedések révén csökkenteni lehetne mind a társadalmon belüli erőszakot, mind a fegyveres konfliktusokat.

2.2.3. Az erőszak és az elnyomás közötti összefüggés

Amint az itt következő számok mutatják, az ebben a jelentésben tárgyalt erőszakot – különösen a nők és az LMBT-személyek ellen a becsület nevében elkövetett erőszakot és elnyomást – grafikusan is lehet ábrázolni, piramis formájában. A szélsőséges patriarchális erőszak és elnyomás csak egy kis helyet foglal el a piramis tetején, míg a második és a harmadik réteg az általános patriarchális erőszakot és elnyomást és az erőszakkal való fenyegetést mutatja.

A piramis világossá teszi, hogy a heteroszexuális nők alkotják az áldozatok túlnyomó többségét mindhárom szinten – a szél-

A piramis világossá teszi, hogy a heteroszexuális nők alkotják az áldozatok túlnyomó többségét mindhárom szinten – a szélsőséges erőszak, az egyéb erőszak és a fenyegetés szintjén egyaránt.

sőséges erőszak, az egyéb erőszak és a fenyegetés szintjén. Az áldozatok kis része (a háromszög bal oldalán) a becsület nevében elkövetett patriarchális erőszak áldozata, míg egy további rész (fehérrel jelölve) az LMBT-kategória áldozata. Ez utóbbi kis része átfedésben van a becsületbeli erőszak áldozatainak kategóriájával.

A nők ellen irányuló patriarchális erőszak és elnyomás

A becsület nevében elkövetett erőszak és elnyomás

A leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű személyek (LMBT-személyek) elleni erőszak és elnyomás

Az erőszak és az elnyomás közötti határ bizonytalan. A nyílt erőszakot az okozott sérülések miatt gyakran viszonylag könnyű felderíteni. Az elnyomást nehezebb meghatározni, de a nők elleni erőszak megszüntetéséért létrehozott ENSZ-nyilatkozattal összhangban elmondhatjuk, hogy beletartoznak a fenyegetések, a gúnyos megjegyzések, a nevetségessé tétel, a bántalmazó viselkedés, az önkényeskedő büntetés és a magánszféra megsértése.

Következzék az elnyomás és az erőszak gyakori formáinak körvonalazása, a témáról szóló számos tanulmány definíciójával összhangban:

<i>elnyomás/fenyegetések</i>	<i>erőszak</i>
a szabadságtól való megfosztás	
kényszerházasság/gyermekházasság	ütések, rúgások
az integritás sérelme/nevetségessé tétel	szexuális erőszak
kényszerszüesség	emberölés, gyilkosság, kivégzés

Az erőszak megnehezíti azt is, hogy az emberek megfelelő képzéshez és végzettséghez jussanak, korlátozza szabadságukat, választási lehetőségeiket és jóllétüket, éles ellentétben az embereknek az elnyomástól való szabadságot illető jogaival, amelyeket az Európai Egyezmény és más dokumentumok fektettek le. Az erőszak szemben áll egy olyan világtársadalom céljával is, amely minden ember számára képes biztosítani a békét, a szabadságot és a biztonságot. Következésképpen *meglepő, hogy sem az ENSZ-főtitkárnak „Nagyobb szabadságban: a fejlődés, a biztonság*

Az erőszak megnehezíti azt is, hogy az emberek megfelelő képzéshez és végzettséghez jussanak, korlátozza szabadságukat, választási lehetőségeiket és jóllétüket.

és a mindenkire érvényes emberi jogok felé” című 2005-ös jelentése, sem az ENSZ Fejlesztési Program (UNDP) „A kulturális sokféleségről” szóló 2004-es jelentése nem tárgyalja a férfi-/patriarchális erőszakot mint a nők életének, szabadságának és biztonságának korlátját.

Az e felmérés céljából megvizsgált jelentések többsége azt mutatja, hogy a nők és lányok elleni erőszakot annak ellenére is gyakran szentesítik vagy elfogadják, hogy például sok ENSZ-jelentés is úgy definiálja, mint a nemi egyenlőtlenség legkirívóbb megnyilvánulását – és mint az olyan rendszer sarkkövét, amely alárendelt helyzetben tartja a nőket.

Gyakran gondolják, hogy az erőszak szintjét befolyásolja a nőknek a társadalomban betöltött általános státusza (műveltség, politikai képviselet, szakmai tevékenység stb.). Az erőszak azonban megtalálható minden országban, minden vallás követői közt és minden társadalmi osztályban. Különösnek tűnhet, hogy még az olyan országokban is, mint Svédország és északi szomszédai, amelyekről más országokban úgy gondolják, hogy a nemek közötti egyenlőség viszonylag magas fokát érték el, nem ritkaság a nők ellen irányuló férfierőszak és az erőszakkal való fenyegetés.

Egyes országokban az erőszakot hivatalosan szentesítik, amennyiben nem jár érte büntetés, illetve keveset vagy semmit nem tesznek azért, hogy biztosítsák a hatályos jogszabályok érvényesítését. Virágozhat az erőszak ott is, ahol egyértelműen tilos, de a büntetések viszonylag enyhék és nehéz a bizonyítás, mert az egyik ember szava áll szemben a másikéval és az eseménynek ritkán akad tanúja. Vagy azért is virágozhat, mert igazságtalanul megkövetelik a nők szüzességét, de a férfiakét nem, vagy a férfiak „jogait” a nőkkel szemben az otthoni ingyen szolgáltatások formájában.

Egyes országokban az erőszakot hivatalosan szentesítik, amennyiben nem jár érte büntetés, illetve keveset vagy semmit nem tesznek azért, hogy biztosítsák a hatályos jogszabályok érvényesítését.

Az etnikumhoz való tartozáson alapuló strukturális diszkriminációról folytatott vitára hivatkozva 2005 tavaszán érdekes modellek jelentek meg két svéd kormányjelentésben (SOU 2005:41 és SOU 2005:56). Ezek azonban egyáltalán *nem említették az etnikai kisebbségeken belüli patriarchális erőszakot – amely például a becsület nevében elkövetett erőszak oka Svédországban –, sem a patriarchális struktúrákat, amelyek megtalálhatók a többségi társadalomban, és amelyek az „ők és mi” fogalmát bonyolultabbá teszik annál, ami a jelentésben megjelenik, mert „őket” is és „minket” is szét kellene választani nőkre és férfiakra, akiknek a helyzete és a hatalomhoz való hozzáférése meglehetősen különböző.*

Amint Naila Kabeer fejlesztési közgazdász kimutatja, a patriarchátus szintjét olyan mutatókkal lehet meghatározni, amelyek jelzik a nők mozgásszabadságát, hogy van-e lehetőségük a megélhetésükhöz szükséges pénz megkeresésére, valamint hogy hozzáférnek-e a szexuális és reprodukzív egészséghez és jogokhoz. Kabeer szerint az ilyen elemzés felfedi a leginkább Nyugat-Ázsiát magába foglaló „patriarchális övezetet”. Hasonló technikát alkalmazva az ENSZ a patriarchátus különböző szintjeit mutatja ki a GDI-vel (Nemi Fejlődési Index – Gender Development Index), amelyet azzal a céllal hoztak létre, hogy osztályozható legyen az országok haladása ezen a téren, például a nők képzettségének és képviselésének értékelésével. Az UNDP Humán Fejlesztési Jelentésében (Human Development Report) évente dokumentálja ezeket a mutatókat, kimutatva, hogy az erős patriarchális struktúrákkal rendelkező országoknak, amelyekben a nők erőszaknak és elnyomásnak vannak kitéve, beleértve a becsületbeli ügyeket is, alacsony a GDI-jük.

2.3 Intézkedések a harmadik szinten:

Az erőszak okainak megnevezése és elemzése

Lars Jalmert, a férfiak tanulmányozására specializálódott svéd kutató összegzi, amit sok jelentés tükröz: a férfiak nem a becsületük elvesztésétől félnek, hanem hatalmuk, presztízszük és felsőbbrendű helyzetük (és a vele járó előnyök) elvesztésétől.

A patriarchális erőszakról szóló jelentések – ideértve a szélsőséges formákat is, mint a becsületbeli erőszak és a (heteroszexuális) nők és LMBT-személyek elleni erőszak – gyakran tárgyalják a strukturális okokat. Ezeket a következőképpen csoportosíthatjuk:

A férfi felsőbbrendűségre vonatkozó patriarchális nézetek, amelyek a világ sok részén uralkodnak, abból fakadnak, hogy az elkövetők szabadon tehetik, amit tesznek.

2.3.1. Az emberek alapvető szemléletmódja és elképzelései a férfi felsőbbrendűségről

A férfi felsőbbrendűségre vonatkozó patriarchális nézetek, amelyek a világ sok részén uralkodnak, abból fakadnak, hogy az elkövetők szabadon tehetik, amit tesznek, mivel a hangsúly az emberek közötti különbségeken, nem pedig a hasonlóságokon van, és mert úgy gondolják, hogy a férfi a norma, a nő pedig a deviáns, a „más”.

A patriarchális erőszakról készült jelentések (Mojab, Höglund stb.) gyakran utalnak arra a hatalmi struktúrára, amely különböző szerepeket oszt a nőknek és a férfiaknak – messze meghaladva biológiai különbségeiket –, ami azt jelenti, hogy különböző jogokat élveznek olyan dolgokban, mint a szüzesség, tulajdonlás, öröklés, oktatás, karrier stb. Akárcsak a vallás esetében, a „kultúra”, „hagyomány” és „attitűdök”, amelyeket gyakran a férfiak értelmeznek, is jellemzően a férfiak által létrehozott nemi sztereotípiák, tele az emberek viselkedésére, öltözködésére, köl-

csönös viszonyulására vonatkozó szabályokkal. Ez erőteljesen megnyirbálja az egyéni (választási) szabadságot az élet alapvető területein mind a heteroszexuális, mind az LMBT-személyek számára. Arra kényszeríti továbbá az egyéneket, hogy naponta „megerősítsék” szexuális identitásukat – és ezzel „jogaikat” –, mert választaniuk kell az agresszivitás vagy a passzivitás, az öltözködés típusa és a gesztusok között, hogy vakmerőek vagy önálávetők legyenek-e stb.

Az uralkodó hatalmi struktúrákban – mivel azokat olyan informális szabályok irányítják, amelyek azt jutalmazták, ahogy a (heteroszexuális) férfiak viselkednek és kommunikálnak egymással – a nőket és az LMBT-férfiakat deviánsnak tekintik, akik nem képesek teljesen megérteni vagy elfogadni a férfiszabályokat. Ezek a szabályok több tanulmány szerint azt a „homoszociális kompetenciát” alkotják, amelyek meghatározzák, hogy egy személy hozzáfér-e a hatalmi központokhoz, vagy sem. Aki nem képes elsajátítani ezeket a szabályokat – vagy nyíltan figyelmen kívül hagyja őket, és úgy viselkedik, ahogy az nem az ő nemének van „előírva” –, gyakran marginalizálódik és láthatatlanná válik. Ez néha gúnyolódáshoz, elnyomáshoz és nyílt erőszakhoz vezet.

Egyes nők és LMBT-személyek persze hozzáférhetnek a hatalomhoz, ha például támogatják vagy nem kérdőjelezzik meg az uralkodó struktúrákat. Sok jelentés idézi ezt, mint ami megmagyarázza, miért tudnak egyes nők vagy nőcsoportok hatalmat gyakorolni – és erőszakot is – mind az alárendelt férfiakkal, mind más nőkkel szemben, de szinte mindig a patriarchális struktúrák keretein belül.

A kutatási jelentések azt is kimutatják, hogy számos kultúrában a *transznemű* egyének identitása messze túlnő a szexualitá-

Mivel a hatalmi struktúrákat olyan informális szabályok irányítják, amelyek azt jutalmazták, ahogy a (heteroszexuális) férfiak viselkednek és kommunikálnak egymással, a nőket és az LMBT-férfiakat deviánsnak tekintik, akik nem képesek teljesen megérteni vagy elfogadni a férfi szabályokat.

son és a nemen. Gyakran misztikusabb szerepet játszanak a társadalomban, akárcsak a sámánok, akiknek vezető szerepük van a csoportjukban, és éppen azért örvendenek kivételes tekintélynek, mert átlépik a határokat. Ez a vélemény hasonló ahhoz, amelyet Julia Kristeva francia-román filozófus képvisel. Szerinte éppen azok a nők, akik megtagadják a hagyományos nemi szerepeket, törnek új utat gondolkodásmódjuknak, testüknek és cselekedeteiknek köszönhetően.

Több jelentés is (pl. UNICEF és Mojab) a (heteroszexuális) nők és az LMBT-személyek elleni erőszak okaként jelöli meg a nők és a férfiak különbözőségének, semmint hasonlóságának hangsúlyozását, és azt a nézetet, hogy a nők természetüknél fogva alacsonyabb rendűek és alárendeltek. És annak az okát is ebben látja, miért olyan ritka, hogy az erőszaknak következménye lenne az elkövetőre nézve büntetés vagy elítélés formájában. A férfiaknak mint felsőbbrendű nemnek előjoga az értelmezés, ők állítják fel és határozzák meg a társadalmi normákat, és ez is megnehezíti az egész világon a nők számára, hogy higgyenek nekik, amikor beszámolnak az erőszak, a fenyegetések és a szexuális bántalmazás eseteiről.

2.3.2. *A társadalmi és gazdasági berendezkedés mint az erőszak oka*
Amint az UNICEF, az UNIFEM és más szervezetek megállapítják, a társadalomban meglévő társadalmi-gazdasági berendezkedés gyakran fontos magyarázata a nők és lányok elleni erőszak kialakulásának. Egy ilyen társadalmi elrendezés az, amelyben a menyasszony szülei hozományt adnak a házasságkötéskor, és a fiatalasszony *a férje családjához költözik*, hogy majd az ő szüleiéről gondoskodják öreg korukban, egyedül hagyva sa-

Amint az UNICEF, az UNIFEM és más szervezetek megállapítják, a társadalomban meglévő társadalmi-gazdasági berendezkedés gyakran fontos magyarázata a nők és lányok elleni erőszak kialakulásának.

ját szüleit. Ez a gyakorlat az oka, hogy például Dél-Ázsiában sok szülő elveteti a lánymagzatokat, megtakarítandó a lánygyerekkel járó költségeket, aki később úgylis elhagyja otthonát.

A nők szexualitásának ellenőrzése fontos a férfiak számára, mert biztosítani akarják, hogy a gyerekek, akiket eltartanak a házasságukban, a saját gyerekeik legyenek. Ez az ellenőrzés még nagyobb, ha a család a férj klánjában él, és a család fog örökölni utána. Ha azonban a férj lakik a nő családjával, vagy ha a két partner anyagi helyzete *kiegyenlítettebb*, mint például az északi országokban, a férfiaknak nincs ugyanannyira szükségük a nők és lányok viselkedésének és szexualitásának ellenőrzésére. Ezért gondolják úgy sokan, például a svédországi Férfihálózat, hogy az északi régió országaihoz hasonló demokratikus országokban lehetséges lenne kiküszöbölni a becsületbeli erőszak minden formáját – és idővel a nők elleni erőszak más fajtáit is.

A szegénységet elemző és más tanulmányok szerint a nők tulajdöntől való megfosztottsága az erőszak egyik alapvető oka, mert azzal jár, hogy a nők nem tudják elhagyni bántalmazó férjüket, hacsak nem akarják megkockáztatni, hogy nyomorgó számkivetettek legyenek, akik létfenntartásukért esetleg prostitúcióra kényszerülnek. Alapvetően tehát a társadalmak szerkezetét és a hatalmi felépítést nem a biológiai, hanem a gazdasági tényezők határozzák meg, amelyeket gyakran társadalmi, kulturális és vallási érvekkel támasztanak alá. Ha ezt elfogadjuk, magától értetődővé válik a svéd nemi esélyegyenlőségi politikának az az alapvető célkitűzése, hogy megerősítse a nők anyagi függetlenségét a férfiakkal szemben.

Az *agyagcsupor eltörése* című jelentésében az UNICEF sok nőnek a modern világban elfoglalt helyzetét foglalja össze, amikor

Kevésbé tárgyalt, de világszerte létező férfi privilégium, hogy a hatalmi struktúra és a „nemi szerepek” a nap 24 órájában, az év 365 napján rengeteg szabadidőt biztosítanak a férfiak számára, amennyiben a férfiak nem kötelesek alacsony státusú, időigényes feladatokat elvégezni.

azt mondja: „a nőknek NINCS tulajdonuk – ők MAGUK a tulajdon”.

2.3.3. *A hatalom, a presztízs és a férfi felsőbbrendűség mint az erőszak okai*

Amint Ertürk, az ENSZ különmegbízottja megjegyzi, a férfibecsületet és a férfi-presztízst gyakran az határozza meg, hogy a férfiak mennyire ellenőriznek nőket. Így az erőszak betudható annak, hogy a férfiak úgy látják, hogy a nők verése és félelemben tartása előnyökkel jár a számukra: azzal státuszt, tiszteletet, felsőbbrendűséget és bizonyos anyagi forrásokat stb. szerezhetnek.

Kevésbé tárgyalt, de világszerte létező férfi privilégium, hogy a hatalmi struktúra és a „nemi szerepek” a nap 24 órájában, az év 365 napján rengeteg szabadidőt biztosítanak a férfiak számára. Amennyiben a férfiak nem kötelesek alacsony státusú, időigényes feladatokat elvégezni, mivel ezeket a nők kötelességeként határozza meg a társadalom; ehelyett a vitáknak és döntéshozatalnak szentelhetik magukat – mindkét nem nevében.

2.3.4. *A tévhit, hogy a férfiak hasznót húznak a patriarchális struktúrából és az erőszakból*

Gyakori vélemény, hogy a férfiak hasznót húznak a nők elleni erőszakból és a nők alárendeléséből. Ugyanakkor sokan – köztük Svédországban a Férfihálózat és a férfi tanácsadó központok – úgy érvelnek, hogy ez tévhit, és hogy a férfiak többsége inkább veszít az agresszív férfiasság miatt, amely túlzott követelményeket támaszt velük szemben: fenn kell tartaniuk a családot, erős akaratúnak kell lenniük, nem szoronghatnak stb. Sok társadalomban ez munkamániához, alkoholizmushoz, bandák közötti erőszakos konfliktusokhoz, bűnözéshez,

háborúhoz vezet és általában ahhoz, hogy a férfiaknak a nőkkel összehasonlítva rövidebb a várható élettartama. Annak a tudatosítása azonban, hogy az erőszaknak a férfiak is vesztesei, még nagyon szűk körű, jóval nagyobb hangsúlyt kellene kapnia.

Az UNICEF és mások jelentései szerint a férfiak heroizálása, ahogy háborúban, fegyverrel a kezükben ábrázolják őket a médiában és a játékokban, úgyszintén oka az olyan típusú férfiviselkedésnek, amely férfiakat, nőket és gyermekeket gyilkol az egész világon. Számos ENSZ-jelentés is megjegyzi, hogyan eszkalálódik az erőszak fegyveres konfliktusok idején, és vezet a nők további leértékeléséhez, amellyel a férfiak a másik oldal férfi harcosait akarják megalázni. Így a nők a férfiak pusztá tulajdonává válnak, akiket nemcsak bántalmaznak, hanem bábu-ként használnak a férfi csatatéren. Mi több, gyakran esnek áldozatul erőszakos férfiaknak a saját országukból.

2.3.5. A modernitás és a globalizáció mint a családfenntartó tradicionális hatalmát és presztízsét fenyegető jelenségek

Amint Mojab és mások megjegyezték, a becsület nevében elkövetett erőszakot és az elnyomást szentesítő struktúrák megkülönböztető vonása az a vélekedés, hogy a férfi a családfenntartó, aki a család többi tagját eltartja és védelmezi – cserében azért, hogy alárendelt helyzetben tartja őket. Mojab megjegyzi, hogy hagyományosan a család és a klán képviselte a törvény és a rend fenntartását, de ma egyre inkább konfliktusba kerülnek a kibontakozó modernitással, ahogy a nemzeti intézmények/az állam átveszi azokat a funkciókat, amelyekért azelőtt a csoport és a család (a férfinép) voltak felelősek. A törvény és a rend fenntartását, az igazságszolgáltatást, az oktatást, az egészség-

A becsület nevében elkövetett erőszakot és az elnyomást szentesítő struktúrák megkülönböztető vonása, hogy a férfit tekintik – sokszor ok nélkül – családfenntartónak.

ügyet, az öregekről való gondoskodást stb. – amennyire ezt a kormánybevételek és a hatóságok lehetővé teszik. A kormányhivatalokkal való ilyen konfliktusok nyilvánvalóak olyan térségekben, mint Nyugat-Ázsia, de kiéleződhetnek, amikor az emberek például Nyugat-Európába költöznek, ahol az állam erős, és ahol a nők jogaiért végzett sok évtizedes munka meggyengítette a szélsőséesebb patriarchális struktúrákat.

Érdemes azonban megjegyezni, hogy még a nyugati országokban is, ahol a központi kormány már régóta erős helyzetben van, rendszeresen megkérdőjelezik az államnak azt a jogát, hogy befolyásolja a családokat. Az Egyesült Államok például nem ratifikálta az ENSZ-nek sem a nőkről (CEDAW), sem a gyermekek jogairól (CRC) szóló egyezményét alapvetően azon az alapon, hogy az államnak nincs semmi köze a családi ügyek szabályozásához. Ezt az attitűdöt mostanában megerősítették egyes neokonzervatív elemek, amelyek a nukleáris családot tekintik modellnek, aktívan ellenzik a leszbikus és meleg házasságot és ellenzik a nők szexuális és reprodukzív jogait.

2.3.6. A nők igazságra és az emberi jogokra vonatkozó követelései
A Világbank *A szegények hangja* címmel átfogó tanulmányt jelentetett meg a kilencvenes évek végén, amely a nők elleni erőszaknak sok déli és keleti szegény országban tapasztalható növekedését arra az okra vezette vissza, hogy a nők egyre határozottabban követelik az igazukat. Sokan bírálták a jelentést, amiért azt javasolja, hogy a nők legyenek visszafogottabbak a több jog és jobb helyzet követelésekor, mert ezek a követelések megzavarhatják a „családi harmóniát”. Hasonló nézeteknek adott hangot a Vatikán és mások is 1995-ben Pekingben.

A becsületbeli erőszakot és elnyomást számos jelentés a nők és LGBT-személyek elleni erőszak és elnyomás szélsőséges megnyilvánulásának tekinti. E jelentések szerint az erőszaknak az az alapja, hogy a nőket egyértelműen alárendeltnek tekintik a férfiakkal szemben, és hogy a férjeknek és a klánoknak joguk van ellenőrzésük alatt tartani a nők viselkedését, szexualitását és gyerekvállalását. A becsület nevében elkövetett erőszak és elnyomás annyiban is sajátos, hogy a törvények és a gyakorlat legalizálja – például a büntetés elmaradásával vagy a nagyon enyhe ítéletekkel –, a közösség pedig bátorítja és jutalmazza.

Nem szabad megfeledkezni arról, hogy a becsületbeli gyilkosságok, amelyek gyakran a leplezetlen kivégzés formáját öltik – és amelyek az Oxfam tanulmánya szerint párhuzamba állíthatók a népirtással, mert ezek a cselekedetek kollektív támogatást élveznek –, szoros kapcsolatban vannak a nőket sújtó elnyomás egyéb formáival, mint amilyen a kényszerházasság, a gyermekházasság és a közvetített házasság, továbbá a lányok szüzességének szigorú megkövetelésével, amelyek súlyosan korlátozzák a lányok életben való érvényesülési lehetőségeit. A lányokat meggátolják abban, hogy szabadidejükben különböző tevékenységekben vegyenek részt, és állandóan őrzik őket a férfi rokonok, elsősorban a fiútestvérek. A fiúk életét sokkal kevesebb megszorítás nehezíti, beleértve az LGBT-személyekét is, s ha mégis, elsősorban a *szexuális* – nem pedig a társas – viselkedésüket korlátozzák.

Szintén tilos a kényszerházasságból vagy közvetített házasságból válás útján való megszabadulás, mert ez veszélyezteti a család becsületét. A házasságon belüli erőszakot, fenyegetéseket, verést és nemi erőszakot mind családon belüli ügynek tekintik. A heteroszexuális nők és a mindkét nemű LGBT szemé-

A becsület nevében elkövetett erőszak és elnyomás annyiban is sajátos, hogy a törvények és a gyakorlat legalizálja – például a büntetés elmaradásával vagy a nagyon enyhe ítéletekkel –, a közösség pedig bátorítja és jutalmazza.

lyek körében elkövetett öngyilkosságok jó részét annak tulajdonítják, hogy az emberek nem tudnak kiszabadulni rossz házasságaikból.

2.4. Intézkedések a negyedik szinten:

Intézményes intézkedések kifejtése: pénzforrások, képzés, közös fellépés, irányelvek

Az egyezmények és egyéb szabályozó dokumentumok mellett az intézményes intézkedések fontos eszköznek bizonyultak a patriarchális erőszak és elnyomás elleni cselekvés keretrendszerének megerősítésében.

Az ilyen intézkedések pénzbeli segítségre, képzésre, közös fellépésre és irányelvekre oszthatók. Mindezek az intézkedések nyilvánosak, gyakran különbözőképpen kombinálják őket, és sok esetben *rögzített határidejű cselekvési programok* formáját öltik, az oktatás és a képzés területére összpontosítanak, közös fellépésben és programokban nyilvánulnak meg, általában inkább országos, nem pedig helyi szinten. A minta ugyanaz nemzetközileg/multilaterálisan, mint Svédországban. Illusztrációképpen néhány példa az ilyen intézkedésekre:

2.4.1. Pénzbeli segítség

A svéd kormánynak a nők elleni erőszakra vonatkozó törvényjavaslatához kapcsolódó pénzügyi támogatás egyrészt általános támogatás különböző területeken, másrészt mintegy 40 millió svéd korona az erőszak leküzdését szolgáló intézkedésekre.

Összességében a törvényjavaslat számos intézkedéshez vezetett a legkülönbözőbb területeken, például jobb statisztikák, a rendőri tevékenység felülvizsgálata, kutatás a nők elleni erő-

szakról, országos megbízott (Bántalmazott és Megerőszakolt Nők Központja – Uppsala Megyei Tanács), együttműködés az ENSZ különmegbízottjával, a civil szervezetek támogatása, információ a tartózkodási engedélyt kérőknek, jobb bánásmód, további képzési programok, támogatás a női menhelyeknek és a bűncselekmények áldozatait segítő szolgálatoknak, valamint parlamenti vizsgálat az erőszakos otthoni környezetben élő gyermekekről.

Az 1990-es évek folyamán az Országos Egészségügyi és Nép-jóléti Tanács mintegy 20000 embert részesített képzésben a nők elleni férfierőszak témájában, és ezen a területen a kormány számos tevékenységet támogatott, forrásokat juttatva az Országos Rendőri Testületnek és a Bántalmazott és Megerőszakolt Nők Központjának.

Egy 2005-re tervezett nagyszabású program a Bántalmazott és Megerőszakolt Nők Uppsalai Központját az erőszak elleni cselekvés országos információs bázisává tette. A Központ már működik: dolgozik a bántalmazott nők ellátásának módszerein, szakembereket képez számos fontos, az érintett területekkel foglalkozó kormányhivatalban, orvosi és interdiszciplináris kutatást folytat a nők elleni erőszak okairól és elterjedtségéről. A kormány 2005 őszén kiadott állásfoglalásában bejelentette, hogy az uppsalai intézményt az állandó állami tevékenységek és a nők elleni férfierőszakkal és az azonos nemű párkapcsolatokon belüli erőszakkal kapcsolatos ismeretek és források központjává teszik.

Svédországnak a *becsületbeli erőszakkal* kapcsolatos tevékenysége eddig azt célozta, hogy speciális módszereket és intézkedéseket fejlesszenek ki az erőszak és az elnyomás kezelésének olyan eseteiben, amelyekben a közösség védi az elkövetőket.

A „Sharaf Hősei” megkísérli befolyásolni a fiúk és fiatal férfiak attitűdjét, ami nagy visszhangot váltott ki nemzetközi szinten is.

A 2003. július 1. és 2007. december 31. közötti időszakra a kormány 180 millió svéd koronát irányzott elő becsületbeli erőszak potenciális áldozatainak támogatására. A pénz főképp a megyei közigazgatási testületek révén jut célba, és felhasználható menhelyekre, a problémával kapcsolatba kerülő szakemberek képzésére, közös akciókra, cselekvési tervek kidolgozására és az attitűdök megváltoztatására tett erőfeszítések támogatására.

A megyei közigazgatási testületek biztosíthatnak pénzt a becsületbeli erőszak ellen tevékenykedő szervezeteknek is. A Svédországban működő kurd és iráni nemzeti szervezetek például anyagi segítséget kaptak egy olyan projekthez, amely előmozdítja „a nemek egyenlőségét mint a lányok és a nők elleni erőszak megelőzésének eszközét”, s amelynek a célja megmutatni, hogy a nemek közötti egyenlőség döntő tényező az erőszak leküzdésében. A stockholmi Fryhuset ifjúsági központ anyagi segítséget kapott újabb „Sharaf Hősei” csoportok elindítására. Ezek a csoportok megkísérlik befolyásolni a fiúk és fiatal férfiak attitűdjét, s tevékenységük nagy visszhangot váltott ki nemzetközi szinten is.

A Miniszterek Északi Tanácsa anyagi támogatást irányzott elő a nők ellen a becsület nevében elkövetett erőszak elleni svéd hálózat számára, amely lehetővé tette, hogy a hálózat 2004 őszén az északi országok részvételével konferenciát szervezzen Stockholmban.

Az Európai Bizottságnak jelentős forrásai vannak a nők elleni erőszak programjára a Daphne Program keretében, amelyhez a szervezetek e szférában folytatott programjaik finanszírozásáért folyamodhatnak. A program 2004–2008. évi második fázisára 50 millió eurót utaltak ki. A program célja, hogy bátorítsa a nők és lányok elleni

erőszak leküzdésére törekvő innovatív programok fejlesztését és megvalósítását, és hogy terjessze és tudatosítsa a jó gyakorlatokat, nem utolsósorban az Unió új tagjai körében. Olyan civil szervezetek, kormányhivatalok és képzésszervezők jelentkezését várják, amelyek a nők elleni erőszak leküzdését célzó programokat folytatnak.

Általában korlátozottak az anyagi eszközök a társadalom különböző szintjein megvalósított férfierőszak elleni programokra. Összehasonlíthatjuk például, hogy mennyit fordítanak a városi helyhatóságok a nők elleni erőszak leküzdésére Svédországban, ami átlagban évente és fejenként 5 svéd korona, és hogy a kormány mennyit költ Svédország külső ellenségtől való védelmére, ami ezerszer nagyobb összeg: évente és fejenként körülbelül 5000 svéd korona. Tehát fejenként ezerszer több pénzt költenek a külső erőszak veszélye elleni felkészülésre, mint olyan programokra, amelyek megelőzhetnék Svédországban a nőket és lányokat sújtó tényleges erőszakot.

2.4.2. Képzés és kézikönyvek

A kézikönyvek formájában meglévő, hozzáférhető képzési kezdeményezések közül a következők érdemelnek kiemelés:

- Az elmúlt években az ENSZ *Békefenntartó Műveletek Osztálya* (UNDPKO – United Nations Department of Peacekeeping Operations) irányelveket dolgozott ki és szakembereket képzett, akiket kiküldött a békeépítő műveletek helyszíneire. Az a cél, hogy ne alakulhasson ki olyan helyzet, amelyben az ENSZ-kiküldöttek asszisztálnak a szexuális célú emberkereskedelemhez vagy bekapcsolódnak a szexuális zaklatásba stb. szolgálati idejük

Összehasonlíthatjuk, hogy mennyit fordítanak a városi helyhatóságok a nők elleni erőszak leküzdésére Svédországban, ami átlagban évente és fejenként 5 svéd korona, és hogy a kormány mennyit költ Svédország külső ellenségtől való védelmére, ami ezerszer nagyobb összeg: évente és fejenként körülbelül 5000 svéd korona.

A Külügyminisztérium a SIDA révén tanulmányt kezdeményezett a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális (LMBTI-) személyekről.

alatt, és hogy segítsék újra a figyelem középpontjába helyezni az ENSZ alapelveit, miszerint minden ember egyenlő értékű.

- A *svéd UNIFEM bizottság* kiadott egy kézikönyvet a CEDAW-ról és alkalmazásáról. Egyebek között leírja, hogyan használható fel az egyezmény a nők jogainak erősítésére Svédországban.

- Számos szervezet, a svéd UNIFEM-et is ideértve, egy sorozat „November 20-a” konferenciát rendezett a Riksdagban, hogy felhívja a figyelmet a becsületbeli erőszakra, és átfogó jelentéseket tett közzé ezekről a gyűlésekről.

- Az *ENSZ Menekültügyi Főbiztosa (UNHCR)* iránymutatókat tett közzé a menekültek ellen elkövetett szexuális erőszak témájában.

- Az *ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP)* modelleket alkotott a férfiakkal és a férfiassággal való foglalkozáshoz, különösen Latin-Amerikát illetően.

A Külügyminisztérium a SIDA révén tanulmányt kezdeményezett a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális (LMBTI-) személyekről azzal a céllal, hogy erősítse azokat az intézkedéseket, amelyek védik és támogatják ezeket a csoportokat a fejlesztési együttműködési projektekké és programokkal összefüggésben. Ez a tanulmány úttörő vállalkozás, amennyiben ajánlásokat körvonalaz az LMBTI-személyek elleni diszkrimináció csökkentése és helyzetük javítása érdekében tett következetes erőfeszítésekre.

A kormányhivatalok is tettek kezdeményezéseket az LMBT-személyek svédországi védelmének megerősítése érdekében.

2.4.3. Közös fellépés

A svéd kormánynak a nők elleni erőszakra vonatkozó vizsgálatával kapcsolatban, amely az 1998-as törvényjavaslathoz vezetett, sok intézmény kapott közös utasítást, hogy növeljék erőfeszítéseiket az erőszak elleni harcban és 2003 végéig készítsenek cselekvési tervet az e téren végzendő munkához. Az utasítás hangsúlyozta a kormányhivatalok és szervezetek közötti együttműködés fontosságát. 2004 decemberében egy kormánybizottság, amely figyelemmel kísérte és kiértékelte ezt a közös munkát, *Üres gesztus* címmel készítette el zárójelentését. A jelentés átfogó elemzést és beszámolót nyújt azokról az óriási akadályokról és merev struktúrákról, amelyek a tudatosságot növelő erőfeszítések útjában állnak a társadalmi nemek területén. A bizottság ajánlásai szolgálnak majd alapul a svéd kormánynak a nők elleni erőszak leküzdése érdekében teendő további erőfeszítéseikhez.

2.4.4. Protokollok

Ma már sok új protokollgyűjtemény és kézikönyv foglalkozik a becsület nevében *elkövetett erőszakkal és elnyomással*.

- Az Egészségügyi és Népjelési Minisztériummal együttműködve a *svéd megyei közigazgatási testületek* összeállítottak egy időközi jelentést (2003–2004) azokról a programokról, amelyeket országszerte a becsületbeli erőszak ellen foganatosítottak. A jelentés megállapítja, hogy a fiatal férfiakat szexuális orientációjuk miatt fenyegetés és erőszak éri. Ez a jelentés az alapja a jövőben megteendő intézkedéseknek. Egyebek között kimutatja, hogy a kormány által a me-

gyei közigazgatási testületeknek nyújtott támogatás nagy részét (kb. 2/3-át) arra fordították, hogy a menhelyeken 70 új férőhelyet létesítettek az áldozatok számára.

■ A megyei közigazgatási testületek és az Országos Egészségügyi és Népjóléti Minisztérium egy közös tanulmányt is folytatott azzal kapcsolatban, hogy a becsület nevében elkövetett erőszak elleni küzdelemben a szociális szolgáltatások és egyéb tevékenységek kifejtése során (beleértve az iskolai tevékenységeket is) szükség van a nemzeti iránymutatások nyújtotta segítségre. A tanulmány azt javasolja, hogy hozzanak létre protokollokat az e területet érintő szakértelem kialakítása és megerősítése érdekében.

■ A Nők Fóruma 2005 őszén nagyszabású nemzetközi konferenciát szervezett a becsület nevében elkövetett erőszak témájáról, s ugyancsak megjelentetett egy *Forrásanyag a becsület nevében elkövetett erőszak elleni munkához* (2003) című kiadványt.

■ Az elnyomás és a diszkrimináció közötti kapcsolat az egyik témája a *Hatalom és privilégium: a nemi alapú diszkriminációról és a szegénységről* (2004). című, a Külügyminisztérium által kiadott kiadványnak

■ A Külügyminisztérium szerint lehetetlen sikeresen harcolni az erőszak ellen, ha nem tudatosítják jobban a problémát, és nem tesznek aktív lépéseket egyrészt a diszkrimináció leküzdéséért, másrészt az olyan attitűdök megváltoztatásáért, amelyek lekezelik nemcsak a nőket és gyerekeket, hanem azokat a férfiakat is, akik nem viselkednek a férfiasságról alkotott uralkodó vélekedéseknek megfelelően.

A fejlesztési együttműködés terén tett erőfeszítések a következőképpen csoportosíthatók:

- a) általános, stratégiailag orientált programok a nemek közötti egyenlőség érdekében, hogy előmozdítsák a nők és a lányok hatalomhoz jutását, művelődését és képzését, javítsák gazdasági, jogi és társadalmi helyzetüket,
- b) erőfeszítések a férfiak attitűdjeinek megváltoztatására és
- c) specifikus intézkedések az erőszakkal szemben, beleértve az áldozatok védelmét.

2.5. Intézkedések az ötödik szinten: Operatív intézkedések az áldozatok és az elkövetők körében

Ez a felmérés azt mutatja, hogy a különböző nemzetközi szervezetek – az ENSZ, a Világbank és más fejlesztési bankok – akárcsak az EU és az egyes államok – egyezményekkel, illetve átfogó elemzésekkel, felmérésekkel, iránymutatásokkal, kampányokkal és a közös megközelítések fejlesztésével stb. – annak az infrastruktúrának a megerősítésére koncentráltak, amellyel fel lehet lépni az erőszak ellen, és meg lehet védeni az áldozatokat. Kevesebb figyelmet fordítottak a költséges, forrásigényes beavatkozásokra, például a programokra és projektekre.*

Ha megvizsgáljuk a különböző nemzetközi szervezetek, például civil szervezetek által készített jelentéseket, kiviláglik, hogy a civil társadalom súlyos terhet visz a vállán – talán a legsúlyosabbat – az egyedi áldozatok támogatásának és védelmének területén. Ez hasonlít a svéd mintához, ahol erősek központi kormányzat kezdeményezései, például a jogalkotásban és az oktatásban-képzésben, de gyengébbek az önkormányzati és

A fejlesztési együttműködési szférában a svéd kormány és a SIDA rövid és hosszú távon egyaránt különböző szinteken próbál küzdeni a nők és lányok elleni erőszak és a becsület nevében elkövetett erőszak ellen.

A különböző intézmények, mint az EU és az egyes államok is, mind egyezmények, mind átfogó elemzések, felmérések, irányelvek, kampányok és a közös megközelítések fejlesztése formájában nagy súlyt fektetnek a szabályozásra.

* UNIFEM-jelentés:
With End in Sight

helyi szinten, ahol fontosabbak a nőszervezetek és az egyéb szereplők.

Nemzetközi és hazai szinten egyaránt, gyakran a civil társadalom képviselői a leginkább látható tényezők, amikor az erőszak és az elnyomás elleni vagy az áldozatokat védő és támogató fellépésre kerül sor – és amikor párbeszédet kell folytatni az elkövetőkkel. Szembeszökő, hogy ezen a téren a nők milyen mértékben dominálnak a cselekvés minden szintjén, például a nemzetközi nőszervezetekben, amilyen az Egyesület a Nők Jogaiért és Fejlődéséért (AWID) vagy az Egyenlőség Most, a regionális hálózatokban, mint amilyen a dél-afrikai ügyvédnőké, és országosan a női menhelyeken és egyéb nőszervezetekben.

Átfogóbb felmérésre lenne szükség ahhoz, hogy megmutassuk, mi minden történik az egész területen: egyrészt általános erőfeszítések a nemek közötti egyenlőség erősítéséért, másrészt fejlesztési stratégiák a férfierőszak és elnyomás mögöttes okai-val való foglalkozás érdekében. A következők tehát csak az erőszak és az elnyomás elleni közvetlen intézkedésekről való beszámolóra szorítkoznak, illusztratív példák formájában.

Amint fentebb megállapítottuk, a nemzetközi közösség, benne az ENSZ, még nem készített átfogó értékelést arról, hogy milyen akciók születtek, és mi működik jól a patriarchális erőszak elleni küzdelemben, ezért nem tudjuk, milyen típusú intézkedések vannak – vagy lehetnek – a legnagyobb hatással az erőszak csökkentésére.

2.5.1. Nemzetközi szinten (Kampányok a nőkkel szembeni erőszak ellen)

Az 1997–1999-es időszakban az ENSZ Fejlesztési Alapja a Nőkért, az UNIFEM globális kampányt folytatott a nőkkel szembeni erőszak ellen, amelyet az akkor rendelkezésre álló korlátozott pénzből finanszírozott, egy erre a célra létrehozott alapból. Az UNIFEM a *Már látható a vége* (2000) című kiadványban értékelte a kampányt, és megállapította, hogy bár szükség van egyezményekre és törvényekre, a hatásuk korlátozott, és azokat ki kell egészíteniük az erőszakkal szembeni sokoldalú kezdeményezéseknek. Kulcskérdésnek tekinti, hogy véget kell vetni az elkövetők büntetlenségének, mint ahogy a bírák, jogi szakemberek, rendőrök stb. képzését is, akik gyakran vallják azokat a sztereotípiákat, amelyek szerint a férfiaknak jogaik vannak a nők felett. Az UNIFEM hangsúlyozza, hogy fontosak a belső képzések a különböző intézményekben – amelyek gyakran inkább a probléma részei, mintsem a megoldása.

Hangsúlyozza továbbá, hogy *növelni kell az anyagi és emberi erőforrásokat*, amelyet a széles körben elterjedt problémák megoldására lehet fordítani.

Az UNIFEM azt tartja a legfontosabb kérdésnek, hogy a férfiak megváltoztassák saját attitűdjeiket és felfogásukat, miszerint „joguk” van erőszakot használni és a férfiasságot az erőszakossághoz kapcsolni. Ebben a vonatkozásban jelentős az UNICEF-nek *Az erőszaktól a támogató gyakorlatig* című jelentése, amely az indiai helyzetre összpontosít, és amelyet egy svéd szerző, Eva Moberg gondolatai inspiráltak. Moberg régóta foglalkozik a nők elleni férfierőszak problémájával, és felszólította a svéd kormányt, kezdeményezzen világgonferenciát az ENSZ égisze

Az UNIFEM megállapította, hogy bár szükség van egyezményekre és törvényekre, ezek hatása korlátozott, és az erőszakkal szembeni sokoldalú kezdeményezéseknek kell kiegészíteniük őket.

alatt, amely úgy foglalkozna a férfierőszakkal, hogy *nem tekinti kollektív bűnösnek a férfiak összességét.*

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet, az OSCE és a hozzá tartozó Hivatal a Demokráciáért és az Emberi Jogokért, az ODIHR az emberi jogokért és a demokratikus fejlődésért dolgozik.

A NŐK ELLENI ERŐSZAK MINT BIZTONSÁGI PROBLÉMA ÉS ORSZÁGOS PROBLÉMA

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (OSCE) és a hozzá tartozó Hivatal a Demokráciáért és az Emberi Jogokért (ODIHR) az emberi jogokért és a demokratikus fejlődésért dolgozik. E vonatkozásban kulcsfontosságú tevékenysége, hogy harcoljon a nőket, leszbikusokat, melegeket és biszexuálisokat sújtó erőszak és elnyomás ellen. Az OSCE-ben részt vevő országok vállalásai jogilag nem kötelezőek, de meglehetősen nagy súlyuk van a politikai és gyakorlati szférában. A nemek közötti egyenlőségre vonatkozó munka az OSCE-ben a *Cselekvési terv a nemek közötti egyenlőség előmozdítására* című dokumentumon alapszik.

Ez a dokumentum egyaránt foglalkozik a szervezet belső kérdéseivel és a résztvevő államok kötelezettségeit illető külső kérdésekkel. Az ODIHR olyan témákra összpontosít, mint a nők emberi jogai tiszteletben tartásának előmozdítása, a nők elleni erőszak leküzdése és a nemi alapú erőszak áldozatainak támogatása. A nők elleni erőszak esetében egyaránt folytat közvetlen és közvetett tevékenységet. Például támogatást és irányítást nyújt a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó törvények kidolgozásához és felülvizsgálatához, segít kiépíteni az intézményeket, képzést tart a rendőröknek a társadalmi nemi kérdésekről, segít a képzésben és a kapacitás növelésében a nők és a nőszervezetek körében a munka különböző területein, általános tájékoztatást nyújt az emberi jogokról és a nők jogairól, segít a vezetőképzésben. Az ODIHR továbbá a tolerancia és

a diszkriminációmentesség előmozdítására törekszik oly módon, hogy adatokat gyűjt és jelentéseket készít arról, hogy egy ország megfelel-e a vonatkozó keretszabályozásnak.

Amióta az OSCE titkársága észrevette, hogy a saját struktúráján belüli diszkrimináció visszatükröződik abban, ahogy a személyzet a külső munkájában viselkedik, igyekszik a szervezeten belül is foglalkozni a nemek közötti egyenlőség kérdéseivel.

RENDŐRI TEVÉKENYSÉGEK

Az utóbbi években a Svéd Országos Bűnügyi Vizsgálati Osztály aktívan foglalkozik azzal, hogy az erőszakos becsületbeli bűncselekmények elkövetőit az igazságszolgáltatás kezére adja, és ennek során Svédország különböző részein szoros kapcsolatokat alakított ki egyes személyekkel és kormányzati szervekkel, valamint a nemzetközi rendőri hatóságokkal is.

Az Europol feladata a nemzetközi bűnszervezetben elkövetett súlyos bűncselekmények elleni harc, amibe nem számítják bele a becsületbeli erőszakot, mert ezeket a cselekményeket nem bűnelkövetésként határozzák meg (a szó jelenlegi értelmében) annak a dokumentált ténynek az ellenére sem, hogy azon az általános patriarchális vélekedésen alapulnak, miszerint a férfiaknak joguk van ellenőrzésük alatt tartani és megbüntetni a nőket.

Az Egyesült Királyságban a Scotland Yard meglehetősen nagy erőfeszítéseket tesz a nők elleni erőszak, beleértve a becsület nevében elkövetett erőszak elkövetőinek megbüntetésére.

2.5.2. Svédországban

Az UNIFEM sok olyan kezdeményezést jegyzett fel és gyűjtött egybe, amely különböző országokban országos szinten született a nők elleni erőszakkal szemben, nem utolsósorban civil szervezetek révén. Egy 1997–1999-es nemzetközi mozgalom kapcsán, amely a nők elleni erőszakkal foglalkozott, az UNIFEM értékelte a különböző programokat, és megállapította, hogy azok a következőket tartalmazzák: kampányok, trauma-tanácsadás, orvosi segítség, jogi tanácsadás, tisztségviselők képzése a közsférában és a helyi közigazgatásban, valamint a rendőri erőknél és a szociális munkásoknál stb., telefonos segélyszolgálatok, dialógus csoportok a helyi és vallási vezetőkkel az erőszakról és az erőszak okairól, az erőszaknak kitett prostituáltak támogatása, bíróságok az erőszak ellen, végül támogatás munkáltatói projektek formájában, hogy a nők képesek legyenek nagyobb anyagi és társadalmi függetlenséget elérni az őket bántalmazó férfiaktól.

Számos szereplő van Svédországban, amely jó példa erre a megközelítésre:

- A *Férfihálózat*, amely egyszerre igyekszik elérni a nemek közötti társadalmi egyenlőséget, és tesz a férfierőszak és a bántalmazás ellen.
- A *Férfi Krízisközpontok Országos Szövetsége*, benne a Férfiközpont Alapítvánnyal Stockholm megyében.

A férfiak szerepe és felelőssége számos projektben megjelenik, köztük a svéd Férfihálózat programjaiban, amely képzéseket tart Oroszországban és Ukrajnában parlamenti képviselőknek, katonáknak és másoknak a férfiszerepről az átmeneti társadalmakban. Anyagi segítséget is nyújtanak a dél-afrikai „Férfiak és

A Férfihálózat egyszerre igyekszik elérni a nemek közötti társadalmi egyenlőséget, és tesz a férfierőszak és a bántalmazás ellen.

partnerek” hálózatnak, amely kutató és oktató tevékenységet vállal olyan területeken, mint a szexuális és reprodukciós egészség és jogok, a nők és lányok elleni erőszak és a szexuális erőszak. A nőkkel, lányokkal és más férfiakkal szembeni erőszak elleni fellépés részeként női krízismenhelyek üzemeltetnek segélyvonalakat, nyújtanak menedéket, kínálnak pszichológiai és jogi tanácsadást és rehabilitációs programokat Dél-Afrikában, Közép- és Kelet-Európában, a Balkánon, Indiában és Gazában/a Nyugati Parton.

LESZBIKUS, MELEG, BISZEXUÁLIS ÉS TRANSZNEMŰ SZEMÉLYEK

Svédországban a Szexuális Orientáción Alapuló Diszkrimináció Elleni Ombudsman (HomO) hivatala széles körű meghatalmazással rendelkezik a homofóbia és a szexuális alapú diszkrimináció elleni harcban a közélet minden területén. A homofóbiát ideológiaként, vélekedésként vagy tudatos ítélkezésként határozzák meg, melynek során valamely egyén, csoport vagy társadalom mélyen negatív álláspontot fejez ki a homoszexualitással, illetve a leszbikus, meleg vagy biszexuális személyekkel szemben. A homofób attitűd elfogadása nem más, mint támadás a minden ember egyenértékűségének és egyenjogúságának elve ellen.

A HomO felügyeleti testület, amely felel az alábbi három törvény betartásáért:

- A munkahelyi szexuális érdeklődésen alapuló diszkrimináció tilalmának törvénye.
- Törvény az egyetemi hallgatókkal való egyenlő bánásmódról.
- A diszkrimináció tilalmának törvénye.

A homofóbiát ideológiaként, vélekedésként vagy tudatos ítélkezésként határozzák meg, melynek során valamely egyén, csoport vagy társadalom mélyen negatív álláspontot fejez ki a homoszexualitással, illetve a leszbikus, meleg vagy biszexuális személyekkel szemben.

A fenti törvények betartásának felügyelete mellett a HomO feladatai közé tartozik a homofóbia és a szexuális alapú diszkrimináció elleni harc a társadalmi élet más területein.

Az ombudsman nem változtathat meg bírói döntéseket, határozatokat, nem ítélt meg kárpótlást, nem változtathatja meg más közhivatalok döntéseit.

A transzszexualitás/transzneműség a szexuális identitás kérdése következképp az Esélyegyenlőségi Ombudsman, a JämO hatáskörébe tartozik.

A svéd Kormányhivatal megvitatta a „menekült” terminus kibővülését, különös tekintettel azoknak az üldözött LMBT-személyeknek a fokozott védelme érdekében, akik régóta menedéket kapnak a menekültügyi törvény rendelkezése értelmében „más okból védelemre szoruló” személyként. 2005 novemberében a svéd parlament úgy döntött, hogy az olyan személyeknek, akik megalapozottan félhetnek az üldözéstől nemük vagy szexuális orientációjuk miatt, meg kell kapniuk a menekült státuszt.

2.5.3. Franciaország – egy rendhagyó eset

Sok országnak vannak cselekvési programjai általában a nőkkel szembeni erőszak ellen, de úgy tűnik, kevés a koncentrált erőfeszítés a becsület nevében elkövetett erőszak, valamint a leszbikusokat, melegeket, biszexuálisokat és transzneműeket sújtó erőszak elleni harcban.

Az egyik ország, amely lépéseket tett a becsület nevében elkövetett erőszak ellen, Franciaország, ahol nagy észak- és nyugat-afrikai bevándorló csoportok élnek, amelyekben a lányokat és a fiatal nőket különösen fenyegeti ez a fajta erőszak. Külön-

Sok országnak vannak cselekvési programjai általában a nőkkel szembeni erőszak ellen, de úgy tűnik, kevés a koncentrált erőfeszítés a becsület nevében elkövetett erőszak, valamint a leszbikusokat, melegeket, biszexuálisokat és transzneműeket sújtó erőszak elleni harcban.

böző intenzitással az 1990-es évek eleje óta folyik a vita a bevándorló nők elleni erőszakról és általános helyzetükről. Az észak- és nyugat-afrikai bevándorlás, amely férfiak által uralt kulturális mintákat, patriarchális hagyományokat és a női szerep patriarchális felfogását hozta magával, azt eredményezi, hogy az ezekhez a csoportokhoz tartozó, Franciaországban élő lányok és fiatal nők ki vannak téve a becsület nevében elkövetett erőszaknak.

Sok esetben nem tesznek feljelentést a becsületbeli gyilkosságok miatt, s hasonlóképpen lehetséges, hogy a Franciaországban élő bevándorló nők körében sok öngyilkossággént vagy balesetként nyilvántartott haláleset valójában ebbe a kategóriába eső gyilkosság.

A GAMS nevű, bevándorlókat tömörítő szervezet becslése szerint – amelyet a hatóságok is idéznek – Franciaországban a 10–18 éves korcsoportban mintegy 70 000 lányt fenyeget az a veszély, hogy akarata ellenére házasságra kényszerítik. Az ilyen házasságokban elterjedt az erőszak.

A török Elele nevű szervezet szerint a férfiak „becsületkódexét” sokkal merevebben és szigorúbban alkalmazzák a Franciaországban élő (mintegy 400 000) török bevándorló körében, mint odahaza. Továbbá – állítja az Elele – a nők elleni „becsületbeli erőszak” inkább fizikai jellegű és brutálisabb a Franciaországban élő török csoportok körében, mint más bevándorló közösségekben, ahol ez a gyakorlat megtalálható.

A Franciaországban élő, a becsületbeli (és egyéb) erőszak veszélyének kitett lányok és fiatal nők helyzete széles körű nyilvános vita tárgya, és már nem tabu, mint feltehetőleg 10–15 évvel ezelőtt volt. A kormány képviselői és a közhivatalok készséges-

Sok esetben nem tesznek feljelentést a becsületbeli gyilkosságok miatt, s hasonlóképpen lehetséges, hogy a Franciaországban élő bevándorló nők körében sok öngyilkossággént vagy balesetként nyilvántartott haláleset valójában ebbe a kategóriába eső gyilkosság.

nek mutatkoznak a probléma kezelésére, bár a sürgősebb és földhözragadtabb „gazdasági kérdések” előbbre valók számukra. Végül a civil társadalom a nagyszámú nőszervezet révén erősen elkötelezett a feladat mellett.

A Franciaországban élő törökök körében gyakorlatilag nem létezik vegyes házasság, és a jövődöbeli feleségeket, illetve férjekeket rendszerint Törökországból hozzák. A Törökországban élő fiatal férfiaknak, akik gyakran a menyasszony távoli rokonai, a megtervezett vagy kényszerházasságok arra szolgálnak, hogy tartózkodási engedélyt szerezzenek Franciaországban. Azoknak a fiatal török nőknek a helyzete a legrosszabb, akik kényszerházasság révén kerülnek Franciaországba. A nyelvet nem beszélik, nincsenek barátaiuk vagy ismerőseik és sokszor elszigetelten élnek – férjük családja gyakran fizikailag is bezárja őket. A múltban ritkán beszéltek a kényszerházasságok problémájáról, és a francia hatóságok nem szívesen kezdtek kampányba a jelenség ellen, attól félve, hogy megbélyegeznek egyes bevándorló csoportokat.

Franciaországban egészen négy évvel ezelőttig nem volt nyilvános vita a kényszerházasságokról, amikor is egy szenegáli bevándorló családból származó serdülő lány, Fatoumata tovább akart tanulni. Mivel volt egy francia barátja, néhány nappal a záróvizsgák előtt az apja elhatározta, hogy kényszeríti, térjen vissza Szenegálba, ahol férjhez adták volna. Osztálytársai tiltakoztak és politikusok támogatását is megnyerték, köztük Jack Lang akkori közoktatási miniszterét, aki személyesen lépett közbe. Fatoumatát négy hónapig tartották elzárva, aztán visszakapta az útlevelét és visszatérhetett Franciaországba. Ma már egy a nők felszabadításáért küzdő szervezet vezetője.

A francia jog tiltja a házasságot, ha hiányzik mindkét fél bele-

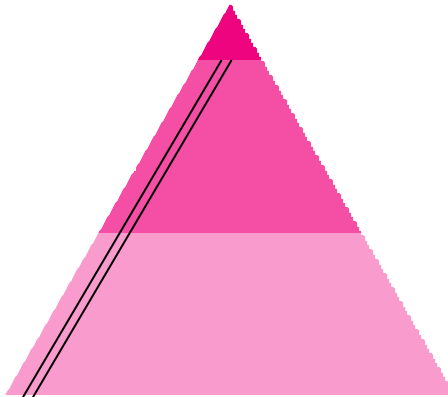
egyezése, és a francia kormány számára, amely igyekszik javítani az országban élő bevándorló nők helyzetén, ez elsőrendű fontosságú. A kormány szerint ebben a törekvésükben a legfontosabb összetevő az érintett bevándorló csoportokat megcélzó felnőttoktatás és információs kampány, főként az iskolák és a bevándorló szervezetek révén. A jogalkotás eszközeit is felhasználják a kényszerházasságok elleni harcban, illetve megnehezítésükben. A francia kormány szembe kíván szállni az erőszak más formáival is, mint amilyen a női nemi szerv megcsonkítása, többnejűség és a férjnek egyes országokban meglévő joga, hogy kidobja a feleségét (válás kizárólag a férj kezdeményezésére és a feleség beleegyezése nélkül). 2002 márciusában öt szomáliai nőt, akik nemi szerv csonkítására kényszerítették lányaikat, feltételesen 2–3 év börtönbüntetésre ítélték.

Az erőszak áldozatai közt fiúk és fiatal férfiak is vannak, akik nem illenek bele a bandák között elfogadott erőszakos attitűdökbe vagy nem készek a hozzájuk való alkalmazkodásra, a meleg vagy annak tartott fiúk és fiatal férfiak pedig zaklatás vagy csoportos szexuális erőszak áldozatai.

Franciaországi megfigyelők a sok más társadalmi problémával is megterhelt külvárosi fiatalok bandáiban látják táptalaját az egyre erősödő radikalizálódott és átpolitizálódott muzulmán mozgalomnak. A mozgalom „önjelölt imámokat” is felvonultat, akik kétes üzeneteket terjesztenek részben a nők szerepéről, részben a Koránnak a nőkkel kapcsolatos tanításairól. 2004-ben az egyik ilyen „imámot” kitiltották egy Lyon környéki mecsetből, mert arra bízott, hogy azokat a feleségeket és nőket, akik nem az ő Korán-értelmezésének megfelelően viselkednek, meg kell kövezni vagy más testi fenyegetésnek kell alávetni.

3. Összefoglaló értékelés

Összegezve, azt mondhatjuk, hogy a patriarchális erőszakkal és alapvető okaival számos különböző szinten foglalkoznak nemzetközileg és Svédországban egyaránt, a legkülönbözőbb eszközökkel. Általánosságban, a javító intézkedések zöme az erőszak legkomolyabb és legszélsőségebb megnyilvánulásaira fókuszál, amit a háromszög legfelső része szimbolizál.

A felső rész jelzi az erőszak és az elnyomás szélsőséges formáit, beleértve a bűncselekményeket és a halálos kimenetelű erőszakot.

A középső rész jelzi az erőszak és az elnyomás egyéb formáit.

Az alsó rész jelzi az elnyomást és az erőszakkal való fenyegetést.

Mind a becsület nevében elkövetett erőszakot és elnyomást, mind az LMBT-személyek elleni erőszakot keskeny mező jelzi a háromszög bal oldalán, hogy érzékeltessük, ők is a patriarchális erőszak áldozatai. Kevesebben vannak azonban, mint a legnagyobb számot kitevő heteroszexuális nők.

Kevesebb figyelem és szerényebb anyagi források jutnak a „hétköznapi” erőszakra és elnyomásra, s a hiedelmek, értékítéletek és hatalmi struktúrák formájában jelentkező mögöttes okokra.

Kevesebb figyelem és szerényebb anyagi források jutnak a háromszög alsó szintjeire, azaz a „hétköznapi” erőszakra és elnyomásra, s a hiedelmek, értékítéletek és hatalmi struktúrák formájában jelentkező mögöttes okokra. Svédországban és más országokban még inkább, ezek súlyosan korlátozzák a nők és az LMBT-személyek biztonságát, integritását és szabadságát.

A patriarchális hatalmat változó fokban és módon gyakorolják a különböző társadalmakban, olyan tényezők függvényében, mint az osztály, etnikum és történelmi kor stb. A szélsőséges patriarchátusban a nőt a férfiak tulajdonának tekintik, és megtagadják tőlük azokat a jogokat, amelyek a férfiakat megilletik az öröklés, oktatás és jövedelem tekintetében. A férfiak ellenőrizhetik a nők és lányok szexualitását és szüzességét, „joguk” van az életükre törni előre megfontolt gyilkosság vagy a becsület nevében végrehajtott kivégzés formájában. Svédország határain belül és kívül is ellenez minden hivatkozást a patriarchális becsületre mint olyasvalamire, amelynek alapján az egyén saját kezébe veheti az igazságszolgáltatást, és gyilkosságot vagy erőszakos cselekedetet hajthat végre vagy erőszakkal fenyegethet, hogy engedelmességre és a patriarchális struktúráknak való megfelelésre kényszerítsen nőt vagy LMBT-személyeket.

A jelen felmérés általánosságban megindokolja az alábbi összefoglaló megállapításokat, mintegy útmutatásul a szóban forgó kérdések további megfontolásához.

3.1. Különböző szintű intézkedések

1. SZINT: AZ ERŐSZAK ÉS AZ ELYNYOMÁS MEGNEVEZÉSE ÉS KODIFIKÁLÁSA EGYEZMÉNYEKBE, TÖRVÉNYEKBE STB.

Az elmúlt 15 évben különböző rendelkezésekkel jelentősen megerősítették a nők elleni erőszakkal, ezen belül a becsmérlés nevében elkövetett erőszakkal foglalkozó jogi eszközöket elsősorban az ENSZ-ben, de országos szinten is, jóllehet egyetlen egyezmény sincs, amely megfelelően lefedné az erőszakot.

Az államok kötelezettségvállalása, hogy „elvárható gondossággal” járjanak el az ilyen cselekmények elkövetőinek megbüntetésében, az áldozatok védelmében és a megelőző intézkedések meghozatalában, megkönnyíti az erőszak leküzdésére tett erőfeszítéseket. Mind a szabályozási keretrendszer fejlődése, mind azon kötelezettségek eredményeképpen, amelyek révén az államoknak bizonyos esetekben közbe kell lépniük, és jogi lépéseket kell tenniük az elkövetőkkel szemben, ma már a családon belüli erőszakot is az emberi jogok megsértésének lehet tekinteni.

Ez a tanulmány azt mutatja, hogy az utóbbi években az ENSZ-határozatok közelebbről szemügyre vették a nők és lányok elleni erőszak szélsőségesebb formáit, mint amilyen a becsmérlés nevében elkövetett erőszak is. Kevesebb figyelmet fordítottak azonban a „hétköznapi erőszakra” és a világon mindegyik tapasztalható elnyomásra, amely úgyszintén kapcsolatban van a nők elleni diszkriminációval és azzal a hiedelemmel, hogy

Fennáll a veszély, hogy ez azt jelenti majd, hogy a férfi-erőszak és a patriarchális erőszak el-
leni munka az ilyen erőszak szélsőséges formáira fog koncentrálni, a
jelenleg óriási elterjedtségére és mögöttes okaira viszont nem.

Jelenleg nagyon keveset tudunk arról, milyen típusú fellépésre van
szükség, amely nemcsak védi az áldozatokat, hanem ténylegesen
csökkenti a nőkkel szembeni erőszakot is.

a nők alacsonyabb rendűek. Fennáll a veszély, hogy ez azt jelen-
ti majd, hogy a férfierőszak és a patriarchális erőszak elleni
munka az ilyen erőszak szélsőséges formáira fog koncentrálni, a jelen-
ség óriási elterjedtségére és mögöttes okaira viszont nem.

*Mostanáig semmi sem mutat arra, hogy a szigorúbb szabályozások
hozzájárultak volna a patriarchális erőszak szintjének tényleges csök-
kenéséhez.*

*Jelenleg nagyon keveset tudunk arról, milyen típusú fellépésre van
szükség, amely nemcsak védi az áldozatokat, hanem ténylegesen csök-
kenti a nőkkel szembeni erőszakot is.*

2. SZINT: A PATRIARCHÁLIS ERŐSZAK SZISZTEMATIKUS VOLTÁNAK, ELTER-
JEDTSÉGÉNEK, MEGNYILVÁNULÁSAINAK ÉS KÖLTSÉGEINEK VILÁGOSSÁ TÉTELE
A felmérés folyamán tanulmányozott jelentések azt mutatják,
hogy a patriarchális erőszak széleskörűen elterjedt, szisztemati-
kus és strukturális természetű, és olyan hiedelmeken alapszik,
hogy a nők alárendeltek, a férfiaknak pedig „joguk” van erősza-
kot alkalmazni a sok társadalom és vallás által férfibirtoknak
tekintett képződményben: a családban.

Jóval nagyobb a tudatosság a nők és lányok elleni erőszak
mértékéről, akárcsak az erőszak, a fenyegetések és a mögöttes
okok közötti összefüggésekről. Ma már sokkal inkább tudatá-
ban vagyunk, hogy a férfi hegemoniájú struktúrákban a férfi
elitek milyen mértékben használnak erőszakot és erőszakkal
való fenyegetést előjogaik fenntartására (lásd például a svéd
külügyminisztérium 2004. évi tanulmányát a nemi megkülön-
böztetésről mint a szegénység egyik okáról).

A becsület nevében elkövetett erőszak esetében alacsonyabb fokú mind a tudatosság, mind az erőszak bejelentése, de növekvőben van, elsősorban az ENSZ nők elleni erőszakkal foglalkozó különmegbízottjának erőfeszítései révén és a gyakran helyi szinten tevékenykedő civil társadalom segítségével, beleértve a kutatókat és nőszervezeteket.

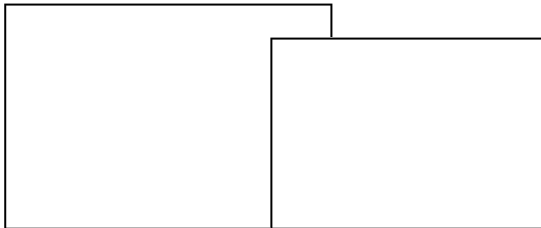
Az LMBT-személyek elleni erőszakkal és elnyomással kapcsolatos tudatosság kezdetlegesebb szinten van még akkor is, amikor becsületbeli erőszak megnyilvánulásaként fordul elő.

Annak ellenére, hogy a jelentések szerint a férfierőszak és a patriarchális erőszak és elnyomás szisztematikus jellegű, sok országban a fejlődés akadálya, és sok száz millió nőt és lányt sújt, nagyon kevés elemzés foglalkozott azzal, hogy milyen költségekkel jár az erőszak az egyén és az állam számára.

Az e téren mégis fellelhető információk csak marginális hatást gyakorolnak a biztonsággal, a szabadsággal és a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos kulcsfontosságú politikai vitákra. Ehelyett a nőkre vonatkozó viták és ismeretek külön napirend részei, és nincsenek megfelelően integrálva a politika elsőbbséget élvező területei és színterei közé, amint ez jól látható például azokból az erőfeszítésekből, amelyek a nemek közötti egyenlőséget megpróbálják az ENSZ emberi jogi programjának fővonalaiba állítani.

A bal oldali mező a biztonságról, szabadságról stb. folytatott vitákat jelöli, míg a jobb oldali az ettől elválasztott, külön nőkérdésként definiált politikai kérdéseket.

A bal oldali mező a biztonságról, szabadságról stb. folytatott vitákat jelöli, míg a jobb oldali az ettől elválasztott, külön nőkérdésként definiált politikai kérdéseket. Érdekes azonban megjegyezni, hogy 2005. június 22-én Svédország legnagyobb napilapja, a *Dagens Nyheter* vezércikke a biztonságpolitika kérdéseivel kapcsolatban tárgyalta a férfiasság kérdéseit, megállapítva, hogy a nemzetközi politika magasabb szintjein a „macsó” attitűdök komolyan fenyegetik az általános békét és biztonságot.

3. SZINT: AZ ERŐSZAK ÉS AZ ELYNYOMÁS MÖGÖTTES OKAINAK MEGNEVEZÉSE ÉS ELEMZÉSE

Az ENSZ-dokumentumok, valamint a civil szervezetek és kutatók jelentései azt mutatják, hogy az erőszak és az elnyomás legkülönbözőbb formáinak az az alapja, hogy a nőket a férfiak alárendeltjeinek tartják; hogy inkább a nők és férfiak közötti különbségeket hangsúlyozzák, semmint a hasonlóságokat; és hogy sztereotip módon a férfiakat erőszakosnak, a nőket pedig passzívoknak tartják.

Az arról való ismeretek, hogy az erőszak miként kapcsolódik az elnyomáshoz és a nőknek alacsonyabb rendű lényekként való mögöttes felfo-

gásához, ez idáig nem gyakorolt különösebb hatást az erőszak elleni fellépés stratégiáira és az ilyen kezdeményezésekre. Így ahelyett, hogy a nőket alárendeltnak tekintő felfogást próbálnák felszámolni, ami az erőszak gyökere, az a tendencia, hogy az erőszak konkrét megnyilvánulásait veszik célba, mint amilyen a „becsületbeli erőszak”, az LMBT-személyek elleni erőszak és a családon belüli férfierőszak.

4. SZINT: AZ INTÉZMÉNYES INTÉZKEDÉSEK KIFEJLESZTÉSE: PÉNZFORRÁSOK, SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS, KÖZÖS FELLÉPÉS ÉS ÚTMUTATÁSOK

Mind az egyes államok, mind a nemzetközi közösség részéről jelentős erőfeszítések történtek a patriarchális erőszak különböző formáinak leküzdése érdekében szabályzatok megalkotása és az alkalmazottak képzése területén, valamint bizonyos mértékben a közös konzultációk kialakításával.

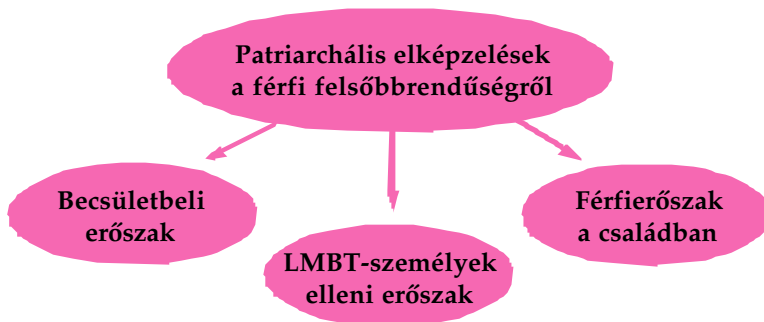
Az erőszak hatalmas elterjedtsége ellenére sokkal kevesebb történt *az e célt szolgáló állandó posztok* létrehozása, illetve – például a civil társadalom segítségével működtetett – operatív programokhoz szükséges anyagi források érdekében. Sok esetben hiányos a koordináció is, a kérdéssel foglalkozók közötti dialógus a *jobb koordináció* előmozdítására tett számos kezdeményezés ellenére is szórványos.

5. SZINT: FELLÉPÉS PROGRAMOK ÉS PROJEKTEK FORMÁJÁBAN

Miközben sok értékes dolog történt, nem utolsósorban a civil szervezetek részéről, viszonylag kevés intézkedés vette célba az elkövetőket és azokat a mögöttes struktúrákat, amelyek támogatják és fenntartják mind a szélsőséges „szüzesség-kultúrát”, mind a férfiak felsőbbrendűségére és nagyobb kompetenciájára vonatkozó általános vélekedéseket.

Az erőszak hatalmas elterjedtsége ellenére sokkal kevesebb történt az e célt szolgáló állandó posztok létrehozása, illetve – például a civil társadalom segítségével működtetett – operatív programokhoz szükséges anyagi források érdekében.

Ahhoz, hogy eredményeket érjünk el ezeken a területeken, szükség van (a) politikai akaratra, (b) gazdasági forrásokra, (c) innovatív stratégiákra és (d) párbeszédre a különböző vitapartnerek és csoportok között – amelyek sok kormányban, így nemzetközi és hazai szinten is egymástól elkülönülten dolgoznak –, valamint a kormányszervek és a civil társadalom kulcsszereplői között.

3.2. Az erőszak és az elnyomás okaira fókuszáló lehetséges kiegészítő intézkedések

Figyelembe véve azt a jelenlegi tendenciát, hogy a beavatkozások a büntetőjogi értelemben vett erőszak legsúlyosabb formáira koncentrálnak, megfontolandó kiegészítendő intézkedések bevezetése, amelyek az erőszak és az elnyomás alapvető gyökeire is érintik oly módon, hogy

- harcolnak azon gazdasági rendszerek ellen, amelyek ösztönzik a nők elleni erőszakot;

- erősítik a nőknek a tulajdonhoz, örökléshez és saját jövődelemhez való jogát;
- harcolnak a nemi sztereotípiák és a heteronormativitás ellen;
- igyekeznek biztosítani az emberi jogok teljes tiszteletben tartását;
- erősítik az emberi jogok tudatosítását;
- aktívabban mozgósítják a férfiakat az erőszak ellen, megmutatva, hogy az saját érdekeiket szolgálja;
- kezdeményezik a szabadság és biztonság mindent felölelő, integrált meghatározását, amely figyelembe veszi a nők elleni erőszakot;
- leleplezik azt az alapvető szemléletet, amely a férfiaknak „jogot” ad a nők, lányok és LMBT-személyek elnyomására és diszkriminálására;
- támogatják a nőszervezeteket, például olyan programokkal, amelyek az elkövetők felelősségre vonását kísérik figyelemmel;
- harcolnak a kulturális relativizmus ellen, amely aláássa az emberi jogok egyetemes alkalmazhatóságának elvét;
- elősegítik a nők és LMBT-személyek elleni diszkrimináció áldozatainak megerősítését, beleértve a becsület nevében elkövetett erőszak áldozatait is;
- mozgósítják a vallási és politikai vezetőket például anyagi támogatás felajánlásával, hogy a család biztos hely legyen a nők és lányok számára;
- bátorítják a közgazdászokat és másokat, hogy vizsgálják felül, mennyibe kerül a társadalomnak a nők elleni férfierőszak.

Figyelembe véve azt a jelenlegi tendenciát, hogy a beavatkozások a büntetőjogi értelemben vett erőszak legsúlyosabb formáira koncentrálnak, megfontolandó kiegészítendő intézkedések bevezetése, amelyek az erőszak és az elnyomás alapvető gyökereit is érintik oly módon, hogy harcolnak azon gazdasági rendszerek ellen, amelyek ösztönzik a nők elleni erőszakot.

1. melléklet: Rövidítések

ASTRAEA	Lesbian Foundation for Justice –Leszbikus Alapítvány az Igazságért
BRÅ	Swedish National Council for Crime Prevention (Brottsförebyggande Rådet) – Svéd Bűnmegelőzési Országos Tanács
CEDAW UN	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women – A nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának megszüntetéséről szóló ENSZ-egyezmény
ECOSOC	The UN Economic and Social Council – Az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa
GALA	Gay and Lesbian Archives of South Africa Dél-Afrikai Meleg- és Leszbikusügyi Archívum
GDI	Gender Development Index – Nemi Fejlesztési Index
LMBT	Leszbikus, Meleg, Biszexuális és Transznemű
ICC	The International Criminal Court in the Hague – Hágai Nemzetközi Büntetőbíróság
IGLHRC	International Gay and Lesbian Human Rights Commission – Nemzetközi Meleg és Leszbikus Emberi Jogi Bizottság
IGLYO	International Lesbian and Gay Youth Organisation – Nemzetközi Leszbikus és Meleg Ifjúsági Szervezet

ILGA	International Lesbian and Gay Association – Nemzetközi Leszbikus és Meleg Szövetség
IHLIA	International Homo/Lesbisch Informatiecentrum en Archief – Nemzetközi Homo/Leszbikus Információs Központ Archivum
ILO	International Labour Organization – Nemzetközi Munkaügyi Szervezet
HomO	The Office of the Swedish Ombudsman against Discrimination on grounds of Sexual Orientation – A szexuális orientáción alapuló diszkrimináció elleni svéd ombudsmani hivatal
HR	Human Rights codified in conventions – egyezményekben kodifikált emberi jogok
CHR UN	Commission on Human Rights – az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága
NGO	Non-governmental organisation – nem-kormányzati (civil) szervezet
UNHCR UN	High Commissioner for Refugees – az ENSZ Menekültügyi Főbiztosa
UNIFEM UN	Development Fund for Women – az ENSZ Fejlesztési Alapja a Nőkért
UNICEF	United Nations Children Fund – az ENSZ Gyermekalapja
WHO	World Health Organisation – Egészségügyi Világszervezet

2. melléklet: Irodalom

Bevezetés

Swedish Government Offices, “Report from the International Conference Combating Patriarchal Violence Against Women – Focusing on Violence in the Name of Honour”, 2005

Szabályozások stb.

UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW), 1981

WHO, “Violence against women: a priority health issue”, Geneva 1997
WHO, “World report on violence and health”, Geneva 2002

Final report from the UN World Conference on Human Rights, Vienna 1993

UN Declaration on the Elimination of Violence against Women, UN, New York 1993

UN Convention on the Rights of the Child, UN, New York 1989
Platform of Action from the UN’s Fourth World Conference in Beijing 1995

Statutes of the International Criminal Court, ICC, Rome

Final document on the follow-up to the UN Women’s Conference in Beijing, UN, New York 2000

Inter-American Court of Human Rights, Verdict of 29 July 1988 in the case of Velasquez-Rodriguez

- Security Council Resolution 1325, UN, New York 2000
- UN Secretary-General's report, "Women, Security and Peace", UN, New York 2002
- Council of Europe Convention
- UN Secretary-General's report A/59/281, "Violence against Women", UN, New York 2004
- UN General Assembly Resolution A/res/58/147, "Elimination of Violence against Women"
- Address to the UN Commission on the Status of Women by Swedish Minister for Gender Equality Affairs Jens Orback, 2005
- Swedish Government Communication 2003/04:20, "Human Rights in Swedish Foreign Policy ('The Human Rights Communication')", Stockholm
- Kvinna till kvinna, "Tänk om", Stocholm 2004
- Church of Sweden, "Kyrkornas NEJ till våld mot kvinnor", (2002)
- World Conference on Religion and Peace/Women's Program, "A Woman's Place – Religious Women as Public Actors", 2001
- Amara, Fadela, "Ni putes ni soumis" (Neither Whores Nor Submissives), Pocky AB, Stockholm 2005
- Lappalainen, Paul, Swedish Govt Report, SOU 2005:56 "Det blågula glashuset: strukturell diskriminering i Sverige"
- Coomoraswamy, Radhika (UN Special Rapporteur on Violence against Women), E/CN.4/2002/83 "Cultural practices within the family that are violent towards women", UN, New York 2002

- UN General Assembly Resolution A/C.3/59/L.25 "Working towards the Elimination of Crimes against Women and Girls committed in the Name of Honour", 2004
- UN Secretary-General's report A/57/169 "Working towards the Elimination of Crimes against Women committed in the Name of honour", 2002
- European Parliament, statement issued in June 2005 on violence in the name of honour
- Erturk, Yakin, UN Special Rapporteur on Violence against Women, report to the UN CHR
E/CN.4/2004/66 "Integration of Human Rights of Women and the Gender Perspective : Violence against Women", UN, 2003
- UN Secretary-General's study on violence against children, E/CN.4/2004/68 "Concept paper for the Secretary General's Study on Violence against children", UN, New York 2004
- Sida (Swedish International Development Cooperation Agency): "LMBTI issues in the world: A Study on Swedish policy and administration of Lesbian, Gay, Bisexual Transgender and Intersex issues in international development cooperation" Stockholm 2005
- CEDAW/2003/II/WP.3 "WP for the Committee on how the other Treaty bodies have dealt with sexual orientation as it relates to discrimination and enjoyment of human rights"
- Amnesty International Sweden, "Stoppa våldet mot kvinnor: Har ej prioriterat frågan", 2004

Az erőszak statisztikája, erőszak és elnyomás

World Bank, *"Women and Violence"* (Davies, Miranda), Zed Books 2000

World Bank, Discussion Paper 255, *"Violence against women; the Hidden Health Burden"*, (Heise, Lori L.)

UNICEF report, *"Breaking the Earthenware Jar"*, 2000

Amartya Sen, *"Development as Freedom"*, Anchor Books, Random House, 2000

Heimer, Gun et al, *"Slagen Dam: mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige en omfångsundersökning"*, BRÅ and Uppsala University

Statistics from the Swedish National Crime Prevention Council, BRÅ, 2005 (www.bra.se)

Report to the EU by Stockholm University, EU (Balkmar 2005)
Johnsson-Latham, Gerd, *Power and Privileges: Gender-Based Discrimination and Poverty*, Study from the Swedish Ministry for Foreign Affairs, 2004

De Vylder, Stefan et al, *"Ending male violence"*, 2004

UN Secretary-General's report to the UN summit 2005: *In Lager Freedom: Our Common Security*

Kabeer, Naila *"Gender mainstreaming and the Millenium Development Goals"*, 2003

UNDP's annual *"Human Development Report"*, annexe, Gender Development Index (GDI)

Swedish Government Offices, *"Vill man ha jämställdhet? Slutrapport för projektet Män och jämställdhet"*, (Wetterberg, Tomas), 2002

Höglund, Anna, *"Kön och krig"*, doctoral thesis, Uppsala University, Theological Faculty

Az erőszak okai

- UNICEF, *“Breaking the Earthenware Jar”* (Finney Hayward, Ruth), 2000
- UN Special Rapporteur Erturk, Yakin, report to the UN’s Commission on Human Rights 2003
- Mojab, Shahrzad and Abdo, Nahla (ed), *“Violence in the name of Honour: Theoretical and political challenges”*, Istanbul Bilgi University Press, 2004
- De los Reyes, Paulina and Kamali, Masoud, *“Bortom vi och dom: teoretiska reflexioner om makt, integration och strukturell diskriminering”*, Swedish Govt Report, SOU 2005: 41
- Benkovic (Kaiser), Ingrid, *“Maktteorier – Dahl, MacKinnon, Millet”*, Linköping University paper, 1996
- World Bank (Narayan, Deepa eds) *“Voices of the poor”*, 2000
- Kerr, Joanna et al, *“The Future of Women’s Rights: Global Visions and Strategies”*, Zed Books/AWID 2004
- Pickup, Francine, *“Ending Violence against Women: a Challenge for Development and Humanitarian Work”*, Oxfam 2001
- UNIFEM, *“With End in Sight: Strategies from the UNIFEM Trust Fund to Eliminate Violence Against Women”*, 2000
- Swedish Govt Bill on Violence Against Women
- Swedish Government Offices, *“Man slår – vad gör man?”*, 2002

Intézményes intézkedések, projektek és programok

- Swedish Govt Report, SOU 2004:117, *“Nytt nationellt kunskapscentrum: ombildning av rikskvinnocentrum”* (RKC)
- The Daphne Programme, <http://europa.eu.int/comm/justice>

- Kvinna till Kvinna, various publications, including manuals (iktk.se)
- Swedish UNIFEM Committee, "Handbok om rättigheter i Sverige"
- The UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), guidelines on 'Sexual Violations against Refugees'
- Swedish Ministry for Foreign Affairs/Sida: "CEDAW:A Manual", for development cooperation workers
- Code of Conduct for Swedish personnel serving abroad in development cooperation programmes and on UN missions
- Swedish Govt Report, SOU 2004:121, "Ett slag i luften: en utredning om myndigheter, mansvåld och makt" Stockholm 2004
- Interim report from the Swedish county administrative boards, Länsstyrelsernas insatser mot hedersrelaterat våld, 2003–2004
- Joint report from Sweden's county administrative boards and National Board of Health and Welfare: "Nationellt konsultativt stöd för socialtjänst och andra verksamheter i arbete mot hedersrelaterat våld, 2005"
- Västra Götaland County Administrative Board: "Om våld i hederns namn: om skyldigheten att se och hjälpa utsatta flickor och kvinnor": Manual on honour-related violence
- Stockholm County Administrative Board: Resource team against honourrelated Violence
- County administrative boards of Blekinge, Kalmar and Kronoberg: "Handbok i hedersproblematiken" (2005)

- Kvinnoforum: "A Resource Book for Working against Honour Related Violence" (2003)
- Forum Syd, FUF, Kvinnoforum, Frivilligorganisationernas fond för MR, Swedish UNIFEM Committee, RFSU, RB: "Våld i hederns namn", reports from Swedish parliamentary seminars, 20 November, 2002, 2003
- Gender Development Network "Nordisk Samverkanskonferens mot hedersrelaterat våld", 2004
- Swedish Gender Development Network: "Handbok mot hedersrelaterat vardagsförtryck, hot och våld", 2005
- UNICEF, "From Violence to supportive practices: family, gender and masculinities in India" (Shopra, Radhika) 2002
- UNDP, "Human Development Report 2004: Cultural Liberty in Today's Diverse World"

Egyéb irodalom

- Afkhami, Mahnaz, "Safe and Secure: "Eliminating Violence Against Women and Girls in Muslim Societies", 1998
- Andersson, Stina and Sjö Dahl, Silvia (eds), "Sex – en politisk historia", Alfabeta anamma/RFSU, 2003
- Castells, Manuel, "The Power of Identity", Blackwell, 1997
- Connell, Robert W, "Masculinities", University of California Press, 1995
- Swedish Ministry Publication Series, Ds 2001:64, "Ändrad ordning: strategisk utveckling för jämställdhet"
- Eliasson, Per Elis, "Men, women and violence: understanding and changing violent behaviour", Carlssons förlag 2001

- Mendel-Enk, Stephan, "Med uppenbar känsla för stil",
Bokförlaget Atlas 2004 Moberg, Eva, "Prima materia" ,
Stockholm 2003
- Kvinnoforum, "Honour Related Violence within a Global perspective: Mitigation and Prevention in Europé", 2004
- Lewis, Reina, "Gendering Orientalism: race, femininity and representation", Routledge, reprint 2003
- Linköping University, "Tema Etnicitet", Projektet "En studie av statens roll och ansvar i bekämpandet av 'hedersrelaterat våld'"
- Operation Kvinnofrid International "The Worst Scars are on the Inside: Methods for counteracting violence against women", 1999
- Persson, Inga and Wadensjö, Eskil, Swedish Govt Report, SOU 1998:3, (from the Swedish Commission on Women's Power in Society), "Välfärdens genusansikte", Stockholm
- Rassekh Milani, Leila "CEDAW– the Treaty for the Rights of Women, rights that benefit the entire community", Working Group on Ratification of CEDAW, 2004
- Swedish Government Offices Act Sheets: 2001, "Uppföljning av Kvinnofredspropositionen" Ju 03.12 "Ett utvidgat skydd mot diskriminering" Ju 03.21 "Regeringens insatser för ungdomar som riskerar hedersrelaterat våld" Ju 03.20 Bättre skydd mot våld i hemmet"
- Swedish Government Communication, Skr 2002/03:140 "Jämt och ständigt: regeringens jämställdhetspolitik med handlingsplan för mandatperioden"

- Roth, Hans Ingvar: "Identitetspolitikens mångtydiga ansikten – om 'närhets' och 'distans' diskriminering" in Olof Franck (ed.) Om det som djupast angår. (Föreningen lärare i religionskunskap, Årsbok 2005, Årg 37)
- UNRISD, "States of Disarray: the Social Effects of Globalization", Geneva 1997
- UN "Strategies for Confronting Domestic Violence: A Resource Manual", UN 1993
- UNFPA, "A New Role for Men: Partners for Women's Empowerment"
- Wadud, Amina "Quran and Women", Rereading the Sacred Text from a Woman's Perspective", Oxford University Press 1999

Linkek

www.un.org
www.worldbank.org
www.regeringskansliet.se
www.sida.se
www.bra.se
www.awid.org

A tárgyra vonatkozó széles körű svéd irodalom (amely nagyrészt csak svéd nyelven érhető el) négy fő kategóriára osztható:

- kormányközlemények az emberi jogokról a svéd külpolitika tükrében stb. és kormányközlemények a Riksdag (parlament) felé
- jelentések a hivatalos tanulmányok alapján, ideértve a Nők Hatalma a Társadalomban Bizottság átfogó jelenté-

sét, jelentések a strukturális diszkriminációról és a nők elleni férfierőszakról, az *Üres ököl* c. jelentés stb.

- nagyszámú kézikönyv a közhivataloknak címezve, amelyek elsősorban a becsület nevében elkövetett erőszakra összpontosítanak
- számos publikáció olyan testületektől és személyektől, mint a svéd egyház, a svéd Amnesty, Anna Höglund tézisei a társadalmi nem és a háború kérdéséről, valamint nagyszámú publikáció a Kvinna till Kvinna Alapítványtól (www.iktk.se) 103 33 Stockholm

Habeas Corpus Munkacsoport –
Stop-Férfierőszak Projekt, Budapest

www.stop-ferfieroszak.hu
Habeas Corpus Munkacsoport
1364 Budapest Pf. 31.
Felelős kiadó: Spronz Júlia

Borító-, kiadványterv és tördelés: Kiss Tibor Noé

Nyomás és kötés: G-Print Bt.
Felelős vezető: Wilpert Gábor

A párkapcsolati erőszak elkövetőinek 90 %-a férfi. A bántalmazás sérti a nők és gyermekek legalapvetőbb emberi jogait. Lehet, hogy a bántalmazó pillanatnyilag eléri vele a célját, és a párja azt teszi, amit ő akar, de hosszú távon rombolja kapcsolatait és életre szóló kárt okoz gyermekeinek. Kizárólag a bántalmazó felelős azért, hogy ez ne történjen meg többé.

Ha férfi vagy:

- és te is bántalmazol, ám változtatni akarsz magatartásodon,
 - vagy tevékeny részt akarsz vállalni a nők és gyerekek elleni erőszak felszámolásában,
- a Stop-Férfierőszak Információs Vonalon, amely akár név nélkül is hívhatsz, erre a feladatra kiképzett férfi önkéntesek várják hívásaidat csütörtökönként, a 18 és 22 óra között hívható 06-1-344-3802-es telefonszámon.

Stop-Férfierőszak Információs Vonal

www.stop-ferfieroszak.hu

Stop-Férfierőszak Vonal

06-1-344-3802

www.stop-ferfieroszak.hu

Ez a kiadvány a patriarchális erőszakkal – a nőket, gyerekeket, lesbikusokat, melegeket, biszexuálisokat és transzneműeket, és ezeket a csoportokat és a férfiakat is a becsület nevében érő erőszakkal – foglalkozik. Rámutat, hogy ezek az erőszakfajták hogyan függnek össze egymással és a patriarchális társadalmi berendezkedéssel, felvázolja az ellenük hozott állami és nemzetközi intézkedéseket, és kritizálja a patriarchális erőszak elleni fellépést többek között azért, mert az nem arányos a jelenség elterjedtségével, és nem mindig veszi figyelembe az áldozatok valóságát. A kiadvány egy eredetileg a svéd kormány megbízásából készült kormányjelentés rövidített, magyar szempontból is releváns változata.

Habeas Corpus Munkacsoport – Stop-Férfierőszak Projekt

